

MARULIĆEVI DANI 2000.

Organizatori Marulićevih dana:

Društvo hrvatskih književnika

HNK Split

Književni krug Split

PROSLAVU VELIKIH OBLJETNICA MARKA MARULIĆA
(2000. i 2001) ORGANIZIRAJU:

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Društvo hrvatskih književnika
Književni krug Split - *Marulianum* (središnji organizator)
Matica hrvatska
Nadbiskupija splitsko-makarska
Poglavarstvo grada Splita
Županija splitsko-dalmatinska

POKROVITELJI:

Proslava Marulićevih obljetnica 2000. i 2001. održava se pod visokim pokroviteljstvom
predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića

Proslava Marulićevih obljetnica 2000. i 2001. u sklopu proslave 1700 godina grada Splita
održava se pod međunarodnim pokroviteljstvom UNESCO-a

**550. OBLJETNICA ROĐENJA
MARKA MARULIĆA
1450 - 2000.**

**MARULIĆEVI DANI 2000.
ZNAKSTVENI, KNJIŽEVNI
I IZDAVAČKI PROGRAM
(25-30. travnja)**

KNJIŽEVNI KRUG SPLIT
MARULIANVM

SPLIT
2000

ODBORI PROSLAVE

Počasni odbor:

Stjepan Mesić, predsjednik Republike Hrvatske, predsjednik odbora
Zlatko Tomčić, predsjednik Hrvatskog državnog sabora
prof. dr. *Katica Ivanišević*, predsjednica Županijskog doma Sabora
dr. *Antun Vujić*, ministar kulture Republike Hrvatske
prof. dr. *Hrvoje Kraljević*, ministar znanosti Republike Hrvatske
akademik *Ivo Padovan*, predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
akademik *Slavko Mihalčić*, predsjednik Društva hrvatskih književnika
prof. dr. *Josip Bratulić*, predsjednik Matice hrvatske
prof. dr. *Branimir Lukšić*, župan splitsko-dalmatinski
Ivan Škarić, gradonačelnik Splita
mons. *Ante Jurić*, nadbiskup splitsko-makarski
mons. *Josip Bozanić*, nadbiskup zagrebački
prof. dr. *Ivo Babić*, rektor Sveučilišta u Splitu
prof. dr. *Branko Jeren*, rektor Sveučilišta u Zagrebu
dr. *Ivo Sanader*, predsjednik odborâ za podignuće Marulićevih spomenika u Zagrebu i Berlinu
prof. dr. *Nenad Cambi*, predsjednik Književnoga kruga Split

Provedbeni odbor:

prof. dr. *Nenad Cambi* (KKS), predsjednik odbora
mr. *Vlavo Bogišić* (MH)
Jakša Fiamengo (DHK)
Jelena Hekman (MH)
mr. *Branko Jozić* (KKS - *Marulianum*)
Ilija Krišto (Županija splitsko-dalmatinska)
mr. *Petar Krolo* (Poglavarstvo grada Splita)
mr. *Bratislav Lučin* (KKS - *Marulianum*)
mr. *Zvonimir Marić* (Ministarstvo prosvjete)
dr. *Tonko Maroević*
Andelko Novaković (DHK)
dr. don *Mladen Parlov* (Nadbiskupija splitsko-makarska)
Duje Šilović
prof. dr. *Mirko Tomasović*

Znanstveni odbor:

akademik *Branimir Glavičić*, predsjednik odbora
mr. *Bratislav Lučin*, potpredsjednik odbora
akademik *Rafo Bogišić*
prof. dr. *Josip Bratulić*
prof. dr. *Dunja Fališevac*
akademik *Ivo Frangeš*
akademik *Dubravko Jelčić*
prof. dr. *Nikica Kolumbić*
akademik *Milan Moguš*
prof. dr. *Darko Novaković*
dr. don *Mladen Parlov*
akademik *Franjo Šanjek*
dr. don *Drago Šimundža*

KALENDAR PROSLAVE

550. OBLJETNICE ROĐENJA MARKA MARULIĆA, GODINE 2000.*

22. II, *Hrvatski kulturni centar, Sarajevo*

Predstavljanje knjige

Marko Marulić: *Glasgowski stihovi*, priredio i preveo Darko Novaković, Matica hrvatska, Zagreb 1999.

Govore: Jelen Hekman, Darko Novaković, Mirko Tomasović, Mile Pešorda

22. II, *Skenderija, Sarajevo*

Predavanje Mirka Tomasovića: *Marko Marulić - hrvatski Dante*"

23. II, *Franjevačka klasična gimnazija, Visoko*

Predstavljanje knjige

Marko Marulić: *Glasgowski stihovi*, priredio i preveo Darko Novaković, Matica hrvatska, Zagreb 1999.

Govore: Jelen Hekman, Darko Novaković, Mirko Tomasović, Stjepan Sučić

31. III, *11 sati, Društvo hrvatskih književnika, Zagreb*

Predstavljanje triju izdanja posvećenih Maruliću:

Colloquia Maruliana IX - Zbornik radova sa skupa *Marko Marulić, hrvatski pjesnik i katolički humanist: prijedlog za Europu trećeg tisućljeća* (Rim - Split, 1998-1999); Papinsko vijeće za kulturu, KKS - *Marulianum*, Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima, Split-Rim, 2000.

Most / The Bridge (Dossier Marko Marulić / Split and the Croatian Mediterranean); Društvo hrvatskih književnika, Zagreb 1-4/1999.

Marko Marulić: *Antologija*, priredio Mirko Tomasović; *Konzor*, Zagreb 2000.

Govore: Anđelko Novaković, Mirko Tomasović, Bratislav Lučin, Slavko Mihalić, Ivo Žanić, Velimir Visković, Neven Jovanović
Marulićeve stihove interpretira dramski umjetnik Božidar Boban

9. IV, *Opuzen, Izložbeni dvor neretvanske riznice umjetnina i inih vrijednosti*

Uskrсна izložba *Marko Marulić 1450. - 1524. - 2000.*

11. IV, *19 sati, Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima, Rim*

Predstavljanje knjige

Colloquia Maruliana IX (Zbornik radova s međunarodnog skupa *Marko Marulić, hrvatski pjesnik i katolički humanist: prijedlog za Europu trećeg tisućljeća*)

* U kalendar su uvrštena ona zbivanja za koja su priređivači uspjeli doznati do predaje ove knjižice u tisak (12. IV. 2000).

Predsjednik kardinal Paul Poupard; govore: mons. Jure Bogdan, mons. Bernard Ardura, don Mladen Parlov, Mirko Tomasović

17. IV, 10 sati, *Književni krug Split - Marulianum, Split*

Tiskovna konferencija u povodu desete obljetnice Marulićevih dana i pete obljetnice utemeljenja *Marulianuma*

18. IV.

11 sati, *Četvrta splitska gimnazija "Marko Marulić"*

Svečani program "Maruliću u spomen"; izvode učenici IV. splitske gimnazije

Otkrivanje poprsja Marka Marulića, rad Josipa Bosnića; govore: Bratislav Lučin, Kuzma Kovačić

Knjižnica "Ante Kovačić", Zaprešić

Predavanje Mirka Tomasovića: *Marko Marulić - hrvatski Dante*

22. IV, Zagreb

Svečana sjednica Upravnog odbora Društva hrvatskih književnika u povodu 100. obljetnice osnutka Društva i 550. obljetnice rođenja Marka Marulića.

MARULIĆEVI DANI 2000.

ZNANSTVENI, KNJIŽEVNI I IZDAVAČKI PROGRAM

UTORAK, 25. IV.

18 sati, *Zavod HAZU u Splitu*

Predstavljanje knjige

Marko Marulić: *Glasgowski stihovi*, priredio i preveo Darko Novaković; Matica hrvatska, Zagreb 1999.

Govore: Jelena Hekman, Mirko Tomasović, Bratislav Lučin, Darko Novaković

Marulićeve stihove kazuje dramski umjetnik Josip Genda

SRIJEDA, 26. IV.

9.30. sati, *KKS-Marulianum, Split*

Sjednica Uredničkog odbora *Sabranih djela Marka Marulića*

SVEČANO OTVARANJE DESETIH MARULIĆEVIH DANA

17.30. sati, *crkva sv. Frane u Splitu*

Pozdravni govori

Sveta misa

Svečanu koncelebraciju predvodi nadbiskup splitsko-makarski
mons. Ante Jurić
Pjeva zbor "Ivan Lukačić" pod ravnanjem maestra Josipa Veršića
Otkrivanje portreta Marka Marulića, rad akademskoga kipara
Krunoslava Bošnjaka (portret otkriva ministar kulture Antun Vujić)
Polaganje vijenca na Marulićev grob (u ime Društva prijatelja Kulturne
baštine, Split, vijenac polaže Ante Sapunar)

19.00. sati, Trg braće Radića, Split

Polaganje vijenca na Marulićev spomenik
Prigodna riječ u ime Društva hrvatskih književnika
Pjeva zbor "Ivan Lukačić" pod ravnanjem maestra Josipa Veršića

ČETVRTAK, 27. IV.

8.15 sati, Zavod HAZU u Splitu

Prvo zasjedanje međunarodnoga znanstvenog skupa *Marko Marulić,
europski humanist*

13 sati, Muzej grada Splita

Prigodna sjednica Poglavarstva grada Splita
Govore: Ivan Škarić (gradonačelnik Splita), Ivo Šimunović (predsjed-
nik Gradskog vijeća Splita) i Bratislav Lučin (voditelj *Marulianuma*)
Slijedi domjenak

18 sati, Zavod HAZU u Splitu

Predstavljanje novih svezaka *Sabranih djela Marka Marulića:*
Marko Marulić: *Repertorium I-III (editio princeps)*, priredio Branimir
Glavičić, Književni krug Split, 1998-2000.
Govore: Ivo Frangeš, Drago Šimundža, Branimir Glavičić

PETAK, 28. IV.

8.30 sati, Zavod HAZU u Splitu

Drugo zasjedanje međunarodnoga znanstvenog skupa *Marko Marulić,
europski humanist*

17 sati, crkva sv. Frane, Split

Prigodna riječ pred Marulićevom nadgrobnom pločom
(Bratislav Lučin)

18 sati, Zavod HAZU u Splitu

Svečana sjednica Upravnog odbora Društva hrvatskih književnika
Predstavljanje časopisa *Most / The Bridge*, br. 1-4/ 1999, posvećenog

Marku Maruliću i Splitu (uredili Bratislav Lučin i Ivo Žanić)
Dodjela nagrada Dana hrvatske knjige: *Judita*, *Davidias* i *Slavić*

19.30 sati, *Papalićeva ulica, Split*

Prigodna riječ pred spomen-pločom na Marulićevoj kući
(Mirko Tomasović)

20 sati, *Muzej grada Splita*

Književna večer *Hrvatski pjesnici Marulićeve Splitu*

SUBOTA, 29. IV.

8.30 sati, *Zavod HAZU u Splitu*

Treće zasjedanje međunarodnoga znanstvenog skupa *Marko Marulić, europski humanist*

17 sati, *Pinakoteka samostana Gospe od Zdravlja, Split*

Predstavljanje knjige-kataloga

Marko Marulić: *Svarb muke Isukarstove*, priredio: Mirko Tomasović;
izbor djela Marulićevih suvremenika hrvatskih slikara, kipara, klesara
i rezbara: Stjepan Šešelj i Hrvoje Šercar. Neretvanska riznica umjetni-
na i inih vrijednosti, Opuzen - Naro-naklada d.o.o. - HKZ-Hrvatsko
slovo, d.o.o.; Zagreb - Opuzen 2000.

Govore: don Mladen Parlov, Stjepan Šešelj, Mirko Tomasović

18 sati, *Zavod HAZU u Splitu*

Predstavljanje knjige

Marko Marulić: *Suzana*, priredio Mirko Tomasović, *Ceres*, Zagreb 2000.

Govore: Dragutin Dumančić, Cvijeta Pavlović, Iva Grgić, Mirko
Tomasović

Marulićeve stihove kazuje dramski umjetnik Josip Genda

19 sati, *Zavod HAZU u Splitu*

Predstavljanje knjige

Marko Marulić 1450-1524 (izbor iz djela u prijevodu na španjolski),
priredio Bratislav Lučin, na španjolski preveo Francisco Javier Juez
Gálvez, Ediciones Clásicas, Madrid 2000.

Govore: Ivo Klarić, Tonko Maroević, Francisco Javier Juez Gálvez,
Bratislav Lučin

NEDJELJA, 30. IV.

Izlet na Šoltu za sudionike Marulićevih dana: posjet Marulićevoj kući u
Nečujmu i prigodni program *Ča - more - judi 2* (OŠ Grohote)

27. V, Berlin, općina Wilmersdorf

Svečanost otkrivanja Marulićeva spomenika pred vijećnicom općine Wilmersdorf u Berlinu (skulptura je rad akademskog kipara Slavomira Drinkovića)

17. VI, Filozofski fakultet, Bratislava

Predavanje Mirka Tomasovića o Marku Maruliću

20. VI, Zavod HAZU u Splitu

Pet stoljeća Marulićeva Naslidovan'ja

Predavanje i izložba hrvatskih prijevoda *De imitatione Christi* Tome Kempenskoga (u povodu 500. obljetnice dovršetka Marulićeva prijevoda pod naslovom *Od naslidovan'ja Isukarstova*, 20. VI. 1500)

14. VII, HNK Split

Franjo Parać: *Judita* - praizvedba opere

3. VIII, Podstrana

Pjesnička manifestacija *Dobrojutro more*: dodjela nagrada učenicima za literarne i likovne radove na temu posljednjih triju stihova iz Marulićeve *Judite*

4. VIII, Split i Šolta

Pjesnička manifestacija *Dobrojutro more*: posjet sudionika manifestacije Splitu, kratak prigodni program u *Marulianumu*, zatim odlazak u Nečujam na Šolti

18. VIII, Dvorište Papalićeve palače - Muzeja grada Splita

Proslava 550. rođendana Marka Marulića (u organizaciji *Marulianuma*)

X-XI-XII, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu i Pinakoteka Franjevačkog samostana u Splitu

Izložba *Marulićeve knjige i rukopisi* (Organizatori: Književni krug Split - *Marulianum*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica Zagreb, Sveučilišna knjižnica Split, Arheološki muzej Split)

X-XI-XII, Muzej grada Splita i Klovićevi dvori, Zagreb

Izložba *Umjetnost Marulićeva doba u Splitu* (organizator: Muzej grada Splita)

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP
MARKO MARULIĆ, EUROPSKI HUMANIST

Organizator: Književni krug Split - *Marulianum*

27-29. travnja 2000.

Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Splitu,

Trg braće Radića 7

RASPORED IZLAGANJA

ČETVRTAK, 27. TRAVNJA

Voditelji: Branimir Glavičić i Bratislav Lučin

8.15 Pozdravni govori

8.45 sati: Odmor

9.00 sati

Ivo Frangeš (Zagreb): Nova gledišta i spoznaje o Maruliću na razmeđu tisućljeća

Drago Šimundža (Split): Estetsko i etičko jedinstvo Marulićevih djela

Charles Béné (Meylan): Marulić et Erasme, lecteurs de Saint Jérôme

Mirko Tomasović (Zagreb): Marulić i Dante (nove spoznaje)

10.30 sati: Odmor

11.00 sati

Branimir Glavičić (Zadar): Latinski pravopis u Marulićevim autografima

*Vladimir Vratović (Zagreb): Tekstološka metoda Veljka Gortana - o 25. obljetnici kritičkog izdanja Marulićeve *Davidijade**

*Brenda Dunn-Lardeau (Quebec): L'originalité de l'écriture hagiographique humaniste pré-tridentine dans le *De bene beateque vivendi institutione per exempla sanctorum* (1498) de Marko Marulić*

*Andrea Zlatar (Zagreb): Elementi hagiografske tradicije u Marulićevu djelu *De institutione bene vivendi**

*Iva Grgić (Zagreb): Muška vrlina, ženska vrlina u Marulićevoj *Instituciji**

*Gorana Stepanić (Zagreb): Modeli karakterizacije u *Instituciji* i *Evangelistaru**

PETAK, 28. TRAVNJA

Voditelji: Lőkös István i Drago Šimundža

8.30 sati

Zlatko Posavac (Zagreb): Platoničke komponente u Marulićevu poimanju umjetnosti

*Bratislav Lučin (Split): Marko Marulić i *theologia rhetorica**

*Neven Jovanović (Zagreb): Izricanje neizrecive Riječi: interpretacija *Hymnus ad Deum* Marka Marulića*

Stanislav Marijanović (Osijek): Poslanice Marka Marulića i Stjepana Brodarića papi Hadrijanu VI. (s osvrtom na "suprotiva Turkom" sjevernohrvatskih humanista)

Ružica Pšibistal (Vinkovci): Retoričko-argumentacijsko i značenjsko ustrojstvo Marulićevih *Parabola*

10.30 sati: Odmor

11.00 sati

Mladen Parlov (Split): Crkva Marulićeva vremena i Marulićeva Crkva

Branko Jozić (Split): Marulić *de novissimis*

Gabrijel Jurišić (Sinj): Kršćanska molitva u Marulićevoj *Instituciji*

Atanazije Matanić (Zadar): Marko Marulić u franjevačkoj historio-
ografiji: jedna zanimljiva razmjena

Nikša Petrić (Hvar): Marulić i Pribojević

Nevenka Bezić-Božanić (Split): Tragovi svakodnevnog života u djelima
Marka Marulića

SUBOTA, 29. TRAVNJA

Voditelji: Charles Béné i Mirko Tomasović

8.30 sati

Gabrijela Mecky (Mannheim): Zum Bild Gottes in Marulićs *Judith* und
Greffs *Tragoedia des Buchs Judith (1536)*

Antonia Blasina Miseri (Gorizia): La figura di Marco Marulo attraverso
l'omonimo dramma di F. Seismit Doda

Franz Leschinkohl (Mainz): Marko Marulić na njemačkom jezičnom
području u Europi - Švicarska

Francisco Javier Juez Gálvez (Madrid): Marulićeva nazočnost u španj-
olskim knjižnicama

Vinko Grubišić (Kitchener, Ontario): Marko Marulić na sjevernoameričkom
kontinentu

10.30 sati: Odmor

11.00 sati

Dunja Fališevac (Zagreb): Vrstovni sastav Marulićeve hrvatske lirike

Lőkös István (Eger): Funkcija molitve u strukturi Marulićeve *Judite*

Ante Stamać (Zagreb): Metafora vatre u *Juditi*

Cvijeta Pavlović (Zagreb): Idilske paradigme Marulićeve *Suzane*

Srećko Lipovčan (Zagreb): Tin Ujević i Marko Marulić (Raznovrsnost i
relevannost Tinovih maruloloških fragmenata)

Ya mnim ona dila: chá uidih od toga,
 Dati nifu bila: brez dúba sféióga,
 Chimu dá nauch tay: i razúm úgn stau,
 Daga zná sfachi chray: daga uas sfit slauí,
 Marcho Marul oni: chómuse sfi cudé,
 Ghóga glás sfud zuoni: i cuate od sfude,
 Znalífu gniegoua: písmá chífu ctíli,
 Razúma tachoua: yefúl gdi uidíli,
 O Splite cestiti: chú sí fríchiu imil,
 Das uasda gnizdo ti: razúmnim gliudem bil.
 V tebi chgnixnici: mnozise rodíse,
 V eli razumnici: choyi slafni bíse.
 Gliúdi uridna broya: choyih glás muchál ni,
 V asda druxba tuoya: bilífu po sfe dnt.
 Chi chriposti bíse: sfache napugmeni,
 Chacho sámíhtíse: i uele huáglieni.
 Li Marul nad sfíma: za rechi ric, prauu,
 Nay uechiu cástíma: i díchu i slauu.
 Zuizdami meu sfími: chacho syá Daníca,
 Tachot meu múdrimi: i memú prottca,
 Oni yur suozíse: s'exágn dui bílyade,
 Chad (neznám ca bíse): xéyame napade.
 Al bíhu chopítá: uzroch, al yexine,
 Al uruchina líta: al che stúari íne.
 Rih xeyame tírá: numi dayte pítt,
 Nie toy zámirá: naulástito líti.

Chad

SAŽETCI

Dr. Charles Béné, prof. em.
Grenoble

MARULIĆ I ERAZMO, ČITATELJI SV. JERONIMA

I Marulić i Erazmo vrlo su rano otkrili Jeronimovo djelo i dali mu unutar svojeg opusa povlašteno mjesto. Marulić mu, smatrajući ga svojim zemljakom, posvećuje raspravu protiv onih koji ga drže Italcem; životopis; napokon, pohvalnu pjesmu. No nadasve mu daje istaknuto mjesto u svojim djelima, napose u *Instituciji*.

Erazmo, čini se, natkriljuje Marulićeva nastojanja. Godine 1516. on izdaje Jeronimova sveukupna djela u 9 svezaka. I sam sastavlja svečev životopis, a uz to slijedi Jeronima objavljujući svoj Novi zavjet, latinski prijevod iz grčkoga teksta.

No njihov način čitanja i izbor različiti su. Marulić u Jeronimu vidi uzor kršćanskoga života i vodiča za blažen život. Nasljeđuje ga u njegovu odbacivanju profane kulture (*Pismo Eustobiji*, XXII). Erazmo u Jeronimu vidi prije svega učitelja egzezeze i zaštitnika antičke kulture (*Pismo Magnu*, LXX). Njegov pak *Životopis sv. Jeronima* jest spis u vlastitu obranu.

Nevenka Bezić-Božanić
Split

TRAGOVI SVAKODNEVNOG ŽIVOTA U DJELIMA MARKA MARULIĆA

Uklješten između najezde Osmanlija (Turaka) i teških privrednih prilika pod pritiskom Mlečana u drugoj polovici 15. i u 16. stoljeću Split sa svojim življem živio je sve teže i siromašnije. Stoga se u gradu nije mogla razviti renesansa u svom punom sjaju, već je ostavila samo skromne tragove najviše u okrilju crkava. Tek poneki renesansni reljefni ukras sačuvao se na kućama unutar stare gradske jezgre, a upotrební predmeti što čine život svakodnevnice nestali su u tami nadolazećih stoljeća. Stoga i najmanji spomen opisa odjeće, nakita, namještaja, tkaniha i raznih drugih kućanskih predmeta što upotpunjuju i čine život svakog čovjeka možemo danas jedino tražiti u pisanoj riječi tog vremena. Pažljivo iščitavajući djelo Marka Marulića nailazimo na takve dragocjene tragove, koji sa šturim i tek djelomično sačuvanim arhivskim izvorima otkrivaju splitsku svakodnevnicu iz vremena Marulićeva života.

Prof. Antonia Blasina Miseri
Gorizia

LIK MARKA MARULIĆA PREMA ISTOIMENOJ DRAMI F. SEISMITA DODE

U svojem izlaganju neću analizirati Marulićev *opus* nego ću govoriti o jednom djelu u kojem je on protagonist. Radi se o drami u tri čina koja je naslovljena upravo *Marko Marulić*. Na talijanskom ju je napisao jedan dalmatinski autor, Federico Seismit Doda i bila je prikazana u Zadru i Trstu 1843. g.

Namjera mi je kroz ovu dramu ocrtati osobna obilježja ovoga velikoga europskog humanista, koji se smatra ocem hrvatske književnosti.

Prof. dr. Brenda Dunn-Lardeau
Sveučilište Quebec, Montreal

ORIGINALNOST PREDTRIDENTSKE HUMANISTIČKE HAGIOGRAFIJE U DJELU MARKA MARULIĆA *DE BENE BEATEQUE VIVENDI INSTITUTIONE PER EXEMPLA SANCTORUM* (1498)

U 15. i osobito 16. st. javljaju se kako protestantske tako i katoličke kritike djela *Legenda aurea* Jakova de Voragine (oko 1261-66). No kritika njegova srednjovjekovnog latinskog stila i ponajvećma napadi na njegovu slabu povijesnu utemeljenost i sklonost hagiografskim čudima,

što mogu poticati praznovjernu pobožnost, nisu spriječili niti pojavu novih izdanja *Legende* na latinskom i na više živih jezika sve do kraja 16. st., niti su spriječili pisce 15. i 16. st., među kojima i one najsklonije novim idejama, da nalaze nadahnuće u toj zbirci svetačkih životopisa. Svjedoči o tome *Miroir de l'âme pécheresse* (1531) Margarete Navarske, u kojem je još uočljiva bujnost slika grešnice i pokajnice naslijeđena iz *Zlatne legende*, premda su one upisane u kontekst koji je osobnije naravi i kritičkiji naspram čudesnoga.

To navodi na pomisao da katolici koji su se u 16. st. nadahnjivali *Zlatnom legendom* nisu čekali odluke Tridentskoga koncila da bi izostavili ulomke koji su se smatrali odveć čudesnima za kritičniji duh. Dapače, istu je pojavu zapaziti ne samo u književnosti, nego i u humansitičkoj predtridentskoj hagiografiji.

Uistinu, nasljeđe *Zlatne legende* nalazi se - ali ne bez prethodnoga probiranja - u glavnom kršćanskomoralističkom djelu hrvatskoga humanista Marka Marulića *De bene beateque vivendi institutione per exempla sanctorum*, objavljenom u Mletcima 1498, koje je u latinskom izvorniku i u prijevodima sve do kraja 17. st. imalo znatan utjecaj europskih razmjera i koje će biti sredstvo podrške progonjenim katolicima u 16. st. Ukratko rečeno, Marulić pažljivo prešućuje svoj zamašan dug *Legendi* kao i izostavljanja što ih provodi u hagiografskim motivima svojih egzempla.

Još jedna osobitost toga djela u odnosu na onodobnu oduševljenost antikom jest njegov oslon, u skladu s pokretom *Devotio moderna* i kršćanskim humanizmom, na biblijske izvore i kršćansku antiku, da bi se svetačke figure povezale sa svetopisamskim naukom. Svrha za kojom se na taj način bjelodano teži jest obrana i proslavljanje kršćanske antike, za koju se smatra da je nadmoćna poganskoj antici i njezinim "lažnim bogovima". Ipak, premda su na početku mane antičkih heroja odbačene, ipak će se pojavljivati kao fina nit koja služi da se istaknu zasluge kršćanskih junaka te da se diskurs usmjeri prema pohvali kreposti i potrazi za mudrošću.

Bilo bi dakle zanimljivo proučiti ovo djelo humanista Marulića kroz egzemple iz života sv. Dominika, da bi se razvidjelo koji su elementi kršćanskoga čudesnog čas izostavljeni, čas sačuvani, i koji su elementi tradicionalne hagiografije i pobožnosti čas integrirani, čas zamijenjeni novima.

Osim toga, ukazuje se kako valja cijeniti duboku originalnost strukture ove zbirke, koja raspada s predstavljanjem svetaca slijedom sveopćega crkvenog svetačkog kalendara, kojemu pretpostavlja moralnu klasifikaciju prema vrsti kreposti, prizivajući hagiografske motive usredotočene na *vitae sanctorum* više nego na popise *miracula*, a pri svemu tome u fakturi koja se neskriveno ponosi svojom elegancijom. S druge pak strane *Institucija* se udaljuje i od srednjovjekovne tradicije takozvanih *tabulae exemplorum* koje se nalaze na kraju legendarija, i to primjerima koji sadrže kritiku svećeništva, a ne samo laika.

Marulićevu ćemo *Instituciju* promatrati i uz pomoć antverpenskog izdaa iz 1577. što ga je proredio Englez John Fowler, a u kojem su prvi put na margini označena sva preuzimanja iz *Zlatne legende*. Takve oznake srednjovjekovnih hagiografskih izvora preuzet će i dva posttridentska francuska prijevoda Marulićeva djela: Du Montov (1585) i De Billyjev (1587).

Napokon, Marulićev doprinos hagiografskom pismu legendarija ne treba procjenjivati samo u odnosu na njegove prethodnike, nego i u svjetlu obnove legendarija prema odredbama Tridentskoga koncila, obnove u kojoj su se rascvjetala, među ostalim, djela prijelaznoga karaktera kao što su Villegasov *Flos sanctorum* (1578) kao i Ribadaneirin *Flos sanctorum* (1599). Jer, unatoč tome što su se pojavljivale ortodoksnije zbirke, širenje hagiografskog i retoričkog djela, predtridentinske humanističke zbirke Marka Marulića, nastavljalo se.

Prof. dr. Dunja Fališevac
Filozofski fakultet u Zagrebu
VRSTOVNI SASTAV MARULIĆEVE HRVATSKE LIRIKE

Iako broj i opseg Marulićevih pjesama na hrvatskom jeziku ni do danas nije precizno definiran, na pouzdano utvrđenom korpusu Marulićeve hrvatske poezije pokušat će se odrediti tematske, stilske i metričke karakteristike pojedine pjesme, te na temelju toga pokušati odrediti

vrstovne sastavnice toga korpusa, a isto tako i generička tradicija na koju se pojedina pjesma oslanja. Marulić se u većem broju svojih kraćih pjesama oslanjao na psalamsku poetiku (*Molitva suprotiva Turkom, Tužen'je grada Hjeruzolima*), zatim na poetiku hrvatske začinjavačke poezije, a isto tako i na poetičke sastavnice latinske nabožne lirike; istodobno Marulićevu hrvatski pisanu poeziju obilježuje svojevrsan poetički sinkretizam: uporaba antičkih oblika i postupaka (epigram, satira) za kršćansko-religiozne sadržaje ili pak biblijskih oblika (psalmi) za političke sadržaje.

Marulićeva hrvatski pisana poezija svjedoči da se pojam lirskog u novovjekovnom smislu u Marulićevu pjesništvu razabire tek u obrisima. Na temelju takva zaključka pokušat će se odrediti Marulićev odnos prema ideji roda u književnosti. Naime, dok se pojam epskog u Marulićevu opusu oblikuje do kraja jasno i precizno i u skladu s antičkim razumijevanjem tog pojma, pojam lirsko u njegovu je opusu ostao u okvirima medievalne neodređenosti pojma. Možda bi takav zaključak pridonio uspostavi kronologije Marulićevih djela.

Akademik Ivo Frangeš

Zagreb

NOVA GLEDIŠTA I SPOZNAJE O MARULIĆU NA RAZMEĐU TISUĆLJEĆA

Budimo odmah jasni i nedvoumni. Današnje čitanja "Marka Marulića, europskog humanista" nastavlja se ali i odvaja od prvih proplamsaja marulologije iz 1869. kada brigom Ivana Kukuljevića Sakcinskog izlaze u Starim piscima hrvatskim Marulićeva djela. Odnosno, iz 1901, kada Šrepel i Kasandrić objavljuju studije o Maruliću, "ocu umjetnoga hrvatskoga pjesništva", u prigodi velike nacionalne proslave u Zagrebu - četiristotge obljetnice *Judite*. Na razmeđu drugog i trećeg milenija, znanstveni pristup djelu pisca kojega je Rafael Levaković još u XVII. stoljeću nazvao "*post divum Hieronymum Dalmatiae secunda gloria*", kudikamo je širi i izgledniji, jer se opire o bogate rezultate različitih disciplina, od jezikoslovlja, tekstologije, filologije i tradukologije, preko nacionalne i komparativne književnosti, do filozofije, teologije i biblicistike. Odnosi se to na sva područja Marulićeva višejezičnog djelovanja, na latinska djela, na verse harvacke, na svježe intertekstualne spoznaje o Marulićevu "pismu", posebno *Juditi*, na brojna otkrića s područja njegova prijevodnog rada. Ukratko, na sve učestalije moderne prosudbe. O tome će govoriti i ovo izlaganje. Ukažimo na neke primjere. U doba Marulićeva jubileja, prije jednog stoljeća, *Davidias* je bila više legenda, okružena sumnjama i nejasnoćama. A kolika je metrička, stilska i estetska vrijednost ovoga izvrsnog spjeva, koji se posvema uključuje u veliku tradiciju vergilijanske epike, nije se bez teksta i njegova prijevoda moglo ni slutiti. Isto valja reći i za dva nedavno otkrivena glasgowska rukopisa latinskih epigrama i ljubavne poezije. Za *Repertorij*, koji svjedoči o širini Marulićeve naobrazbe, o njegovoj obuhvatnoj nazočnosti u europskom humanističkom krugu. Za *Marulićev latinski rječnik*, jedan od završnih svezaka njegovih Opera omnia. Pa Marulićeva bogata prepiska i konačno *Bibliografija*.

Usvojiti ćemo, nastaviti i potkrijepiti obuhvatnu oznaku Mirka Tomasovića i Tonka Maroevića (M. Marulić, *Versi harvacki*, Erasmus, 1996): "Marko Marulić, prvi klasik hrvatske književnosti i humanist europskog ugleda." Po složnom sudu književne historiografije XX. stoljeća, europska književnost poznaje u epohama svoga postojanja kao klasike: Homera, Vergilija, Dantea, Shakespearea i Goethea. Bez obzira na šira svjetska mjerila, moguće je - čini se - oznaku "klasik" upotrijebiti u procjenjivanju pisaca svake homogenije i razvijenije nacionalne literature. U Hrvatskoj je takav pisac Marko Marulić - "otac hrvatske književnosti". Obilježba nije puka konvencija. Znamo da je od Ploče hrvatskoga književnog početka u Baškoj do Marulićeve pojave, proteklo gotovo četiri stoljeća. Zato se "otac" odnosi na spomenutu klasičnost, što vrijednosno potvrđuje sintetičnost i univerzalnost njegova pisanja. Marulićevo djelo, klasično i aktualno, pomiruje dva značenja: već navedenu širinu tradicijskog zahvata i neistrošivost trajanja u vremenu. Nova čitanja objasnit će uspon i rast našeg autora - ravnopravnog sudionika humanističkih književnih gibanja XV. i XVI. stoljeća, aktivnog na ratnom rubu europskoga prostora.

Akademik Branimir Glavičić
Filozofski fakultet, Zadar
LATINSKI PRAVOPIS U MARULIĆEVIM AUTOGRAFIMA

Latinski pravopis u humanista nije bio isti kao onaj u klasičko doba. Uočljiva su u tom pogledu veća ili manja odstupanja, mahom srednjovjekovnog podrijetla, koja variraju od pisca do pisca, od djela do djela, a nisu rijetka ni unutar djela jednoga istog pisca. Riječ je upravo o drugačijem ili neujednačenom i nedosljednom bilježenju mnogih glasova / *ê* ovdje označava tzv. "repato e" / (npr. *cêlum* mj. *caelum*, *sydera* mj. *sidera*, *nuncius* mj. *nuntius*, *solatium* mj. *solacium*, *bellua* mj. *belua*, *paliu* mj. *pallium* te o dubletama poput *êger* i *eger*, *beres* i *hêres*, *martyr* i *martir*, *Holophernes* i *Olophernes*, *blasphemia* i *blasfemans*, *satiare* i *saciare* i tripleta ma poput *femina*, *fêmina* i *foemina*, *Africa*, *Affrica* i *Apbrica* itd.). Te je osobitosti nužno upoznati jer o njima ovisi u velikoj mjeri kvaliteta priređivanja recentnih izdanja po strogim zahtjevima suvremene znanosti kritike teksta. Da bi se taj delikatan posao obavio kako valja, od velike nam je pomoći posjedovanje autografa, napose samoga djela kojega se suvremeno izdanje hoće prirediti. Kad je riječ o Maruliću, tu smo u boljoj situaciji nego kod mnogih drugih naših latinista, jer za mnoga njegova djela posjedujemo autografe. Tako u velikom postotku raspoložemo relevantnim podatcima koji dostatno - iako ne svagdje ni u potpunosti - ilustriraju njegovu pravopisnu praksu.

Treba ipak napomenuti da svi Marulićevi autografi nisu podjednako mjerodavni za naš posao. Tako autograf njegova najopsežnijeg djela, *Repertorija*, koji je sazdan na ekscerpiranju velika broja raznorodnih izvora, pokazuje tolike pravopisne razlike da je opravdano uzeti da su one rezultat takvih razlika u njihovih autora, prije nego što bi bile odraz Marulićevih pojačanih neujednačenosti i nedosljednosti. Samo je tako moguće objasniti razliku u pisanju, na primjer, imena proroka Izaije - *Isaias* i *Esaïas* ili šesterostruko variranje imena Abelova brata Kajina - *Cayn*, *Chayn*, *Chain*, *Cainus*, *Caym* i *Caim!*

Međutim, iz analize cjelokupna broja Marulićevih autografa može se zaključiti da je njegov pravopis umjereno neujednačen i da naš pisac teži određenoj ujednačenosti - kadšto i po cijenu nedovoljne razgovijetnosti (npr. kratica *M.* služi mu za *Marcus* i *Manius*), i da je u tom pogledu svojim rješenjima ipak bliži današnjim pravopisnim normama od većine svojih suvremenika (npr. u pisanju velikih i malih slova).

Mr. Iva Grgić
Filozofski fakultet, Zagreb
MUŠKA VRLINA, ŽENSKA VRLINA U MARULIĆEVOJ *INSTITUCIJI*

Interpretacijsko oruđe što ga je humanističkim znanostima namrla primjena pojma roda (kao trans-povijesnog svjetonazornog konstrukta utemeljenog na binarnoj opreci spolova) posljednjih se desetljeća pokazalo plodnim i u proučavanju vjerske literature, iznjedriviši korpus tekstova što povijest kršćanske doktrine (baveći se poglavito Biblijom, patristikom, skolastikom) prate u takvom ključu, propitujući aksiomatski pretpostavljenu univerzalnu inspiraciju njezinih ontoloških i etičkih postavki, pri čemu se one katkada pokazuje kao rodno uvjetovane.

Cilj je ovoga priloga ispitati kompoziciju Marulićeve *Institucije* u onom njezinom segmentu što ga pokriva i otkriva tako naznačena vizura. Iako je kršćanska vrlina i kao pojam i kao vjersko uporište svakako heteronomna opreci muški rod - ženski rod, različit omjer muških i ženskih *exempla* za pojedine vrline, različito strukturno mjesto koje *alter sexus* u ilustraciji pojedinih vrline zauzima (izmješšan s muškim primjerima, sukcesivno naveden iza muških primjera, te, samo u dva slučaja, obrađen u posebnom poglavlju) kao i različit diskurzivni tretman ženskih primjera (pri čemu je najočitija razlika ona u prijelaznim formulama), pružaju dovoljno poticaja i opravdanja za pristup iz rodne perspektive, u kojem će završno pitanje nužno biti: podliježu li u svijetu Marulove *Palaestrae christianarum virtutum* oba roda posve istoj hijerarhiji vrline.

Prof. dr. Vinko Grubišić
Sveučilište u Waterloou
MARULIĆ NA SJEVERNOAMERIČKOM KONTINENTU

Ovoj opširnoj temi ovdje se pristupa kao prvim informacijama o Maruliću u američkim enciklopedijama i drugim kompedijskim priručnicima, a ujedno se pokazuje i na postojanje njegovih tiskanih djela u američkim knjižnicama. Ukratko se navode i najznačajniji radovi o Maruliću koji su objavljeni u američkim glasilima (Mirko Usmiani, Ante Kadić, Henry Cooper ...). Dokaz da stručnjaci u Sjedinjenim Američkim Državama visoko cijene Marulića može biti i to što je u trećem broju "Harvard Slavic Studies" objavljen opširan rad o hrvatskom humanistu, koji je napisao u Hrvatskoj slabo poznati marulolog Mirko Usmiani.

U opširnom i mnogobuhvatnom katalogu *The National Union Catalog Pre-1956 Imprints* (sv. 365, na str. 690-692) nalazi se popis Marulićevih djela tek u glavnijim američkim knjižnicama, a taj je popis zaista impozantan, o čemu se u ovom radu govori opširnije. Tu su sljedeća Marulićeva latinska djela:

Antverpenska "*Opera omnia*" iz 1601, *De institutione* ... (pod različitim naslovima i u raznim latinskim izdanjima) u nekoliko primjeraka, a ujedno valja spomenuti i dva talijanska prijevoda tog djela te po jedan portugalski i španjolski prijevod. Zanimljiv je engleski komentar uz cenzurirano portugalsko izdanje, što autor u ovom radu donosi u hrvatskomu prijevodu. Uz popularno djelo *De institutione* ... u katalogu se spominje i postojanje dvaju različitih izdanja *Evangelistara* (iz 1519 i 1532).

Evo i drugih djela koja se tu navode: *Liber Marci Maruli spalatensis de Laudibus Herculis* iz 1524. te talijanski prijevod tog djela pod naslovom *Dialogo di Marco Marulo. Delle eccellenti virtu et marauigliosi fatti di Hercole, Quinquaginta parabole i Epistola ad Adrianum VI*.

Većina se od dvadesetak tiskanih sačuvanih primjeraka Marulićevih latinskih djela nalazi u knjižnicama Bostona i New Yorka, što ne treba izgledati čudno zna li se kavu su važnost Marulićeva djela imala među katolicima diljem svijeta.

Zanimljivo je da glasovita Library of Congress posjeduje samo jedan primjerak Marulićeva djela *Epistola ad Adrianum VI* te dva primjerka polemičkog spisa *Animadversio*... koji je uključen u dva izdanja glasovitog Lucićeva povijesnog djela.

Autor ovaj pregled smatra tek početnim korakom u proučavanju Marulićeve nazočnosti na svjeveroameričkom tlu, jer Marulićeva tiskana djela zaslužuju temeljito i svestrano proučavanje.

Dabome, u budućnosti će biti zanimljivo istražiti, koliko to bude moguće, putove i načine kojim su Marulićeva djela dospjela u američke knjižnice, jer putevi nas često vode ne samo do zanimljivih putnika nego i do samih izvorišta.

Mr. Neven Jovanović
Filozofski fakultet, Zagreb
IZRICANJE NEIZRECIVE RIJEČI: INTERPRETACIJA
HYMNUS AD DEUM MARKA MARULIĆA

Hymnus ad Deum (Himan Bogu) ima 117 heksametara, te predstavlja najveći Marulićev latinski pjesnički tekst nakon *Davidijade*. *Himnom* Marulić slavi Boga Oca, Boga Stvoritelja. Pristup u pjesmi naglašeno je humanistički, koristi se slikama i hipotekstvima "poganske" antike, i time *Hymnus* odudara od glavnih Splićaninovih nabožnih pjesama (*Carmen de doctrina, Ad Virginem beatam*). *Hymnus ad Deum* prvi i jedini put publicirao je M. Šrepel prije nešto više od stotinu godina (1899), te je djelo čak i na latinskom danas teže dostupno. Na hrvatski pjesma nije bila prevedena nikad. Zato ću najprije omogućiti uvid u novo izdanje latinskog teksta i u njegovu hrvatsku parafrazu.

Hymnus ad Deum interpretirat ću kao poetski tekst. To znači prvenstveno da će u žarištu mog interesa biti samo *djelo*, njegova struktura i načini na koje stvara poetsku napetost. Smatram, naime, da su pojedine slike ove pjesme iznenađujuće razumljive današnjem poetskom senzibilitetu.

Također, razmotrit ću kako se Marulić uklapa u žanrovske okvire, budući da je svoju želju za pripadanjem vrsti *biman* tekst istaknuo već u naslovu.

Potom ću ispitati makrostrukturu *Hymnus ad Deum*: kompoziciju (njezinu su skladnost već istakli Šrepel i Tomasović) i strategiju teksta. Gibanje u pjesmi odvija se na više razina. Emotivni zazivi izmjenjuju se s kronološki organiziranim katalogom Božjih kozmogonijskih djela. Grandioznost slika iz kataloga suprotstavljena je ne-govoru, više puta naglašavanoj *nemoći* ljudskog jezika da govori o Bogu. Nadalje, tekst ima jasne granice (prolog, *intermezzo* i finale) gdje se lirski glas ne obraća Bogu, već Muzi. Ovo je daljnji izvor napetosti. Nastup Muze otkriva *Hymnus ad Deum* kao simboličnu emulaciju Božjeg čina stvaranja; pjesnik ponovno stvara svijet, ovaj put *riječu*. Čini to uz dostojnu bogobojaznu skromnost - ali kreativna moć mobilizirana za njegov pothvat, moć oličena u Muzi, silna je, nesavladiva i ne podliježe kontroli.

Nastavak interpretacije istraživat će poetičnost *Hymnus ad Deum* na razini jezika. U usmenom izlaganju obrazložiti ću poetske učinke pojedinih slika i stihova (npr. zašto Muza u st. 2 ima *magnanimum pedem*, doslovno "srčanu nogu"), implikacije rekurentnih izraza (npr. odnos *capit - capax - captum* u st. 21, 103, 105), te locirati neke "bijele točke", nejasna mjesta ove pjesme (npr. st. 26, 44). U pismenoj verziji ovog istraživanja sačinit ću mikrostilistički komentar, gdje ću ovakve analize provesti dosljedno za čitavu pjesmu, te ih pokušati proširiti i stilističko-leksikografskim podacima, kao i usporedbama s gradom iz drugih Marulićevih latinskih tekstova i drugih tekstova latinske poezije.

Mr. Branko Jozić
Marulianum, Split
MARULIĆ DE NOVISSIMIS

Rastuća politička i religijska kriza u Marulićevo je vrijeme kulminirala uvjerenjem da je čovječanstvo došlo do prijelomne točke svoje povijesti - do obnove koja više nije samo čežnja ili očekivanje "zlatnog doba". Naprotiv, to je vrijeme angažmana mnogih - od propovjednika, koji najavljuju skoriji sudnji dan, do humanista, koji izrađuju nove modele odgojne i intelektualne formacije.

U takvom ozračju i Marulić, kao uvjereni humanist, nastoji oko čovjekova angažmana za usavršavanje vlastite biti putem kreposti. Svoje čitatelje nastoji motivirati pružajući im poticajne primjere svetaca, a svoju *Instituciju - Pouke za čestit život s primjerima* zaključuje šestom knjigom u kojoj se bavi čovjekovim posljednjim stvarima. Tom se tematikom pozabavio i u *Parabolama* 47-50 te u *Propovijedi o Kristovu posljednjem sudu*. Temeljeći svoje izlaganje isključivo na svetopisamskim citima on slijedi osnovno kršćansko učenje *de novissimis* (uskrснуće mrtvih, Kristov dolazak u slavi da sudi i jednima dodijeli vječno blaženstvo, a drugima vječno prokletstvo); izbjegavajući neke teme koje su zaživjele u tradiciji i koje su tada čak bile "u modi", Marulić je nadišao okvir svoga vremena i njegovo je učenje univerzalno. On ne govori o zagovoru svetaca ili Blažene Djevice Marije na sudu, o oprostima vremenitih kazna, ne potiče na traženje spasenja putem ove ili one pokorničke prakse, hodočašća, sakramenata. Nema ni traga milenarističkim nadanjima: ne govori o oslobađanju Svete zemlje, o obraćenju muhamedanaca, o pojavi *pastor angelicus* ni novoga Karla Velikog kao ni o ujedinjenu svijeta u miru i slozi. Kad pak govori o općim pojavama, u središtu je uvijek pojedinac i njegova individualna sudbina koja će ovisiti o kreposnosti života prije suda. Taj optimizam i personalistički pristup vrlo su bliski suvremenim eshatološkim promišljanjima.

Prof. dr. Francisco Javier Juez Gálvez
Sveučilište Complutense, Madrid
MARULIĆEVA NAZOČNOST U ŠPANJOLSKIM KNJIŽNICAMA

O "Maruliću u Španjolskoj" dosad se nije previše pisalo: istraživala se izvanredna recepcija španjolskoga prijevoda *Carmen de doctrina DNIC* fra Luisa de Granada (1504-1588); zna se da

su njegovim čitateljima bili sv. Franjo Ksaverski (1506-1552) (koji je na putu imao sa sobom, uz brevijar, primjerak *Institucije*) i Francisco de Quevedo y Villegas (1580-1645) (koji je posjedovao jedno Marulićevo djelo, vjerojatno također *Instituciju*); poznato je i jedno madridsko izdanje španjolskog prijevoda *Evangelistara te Pedeset priča*, iz 1655, a još se uvijek traži "fantomski" španjolski prijevod *Institucije*.

No dosad se nije istraživalo kakva je nazočnost Marulićevih djela u španjolskim knjižnicama - a ona nije zanemariva: Marulićeva se izdanja mogu naći u bibliotekama u barem dvanaestak gradova u Španjolskoj. Čini se da su najbogatiji fondovi u Nacionalnoj knjižnici (Biblioteca Nacional) u Madridu, ali i druge knjižnice, i u Madridu i u drugim gradovima, posjeduju Marulovih knjiga, i na latinskome i u prijevodima na žive jezike. Npr., uz jedini do sada poznati primjerak španjolskog prijevoda *Evangelistara* u madridskoj Biblioteca Nacional, u drugim knjižnicama i gradovima nalazi se još primjeraka tog izdanja. Znatno broj Marulićevih knjiga posjeduju Knjižnica Filološkog fakulteta Sveučilišta Complutense u Madridu i Opća knjižnica Sveučilišta u Valenciji. Izdanja Marulićevih djela mogu se naći u mnogim španjolskim pokrajinama (u obje Kastilje, u Kataloniji, Valenciji, Arag Marulićevih knjiga

Prof. Gabrijel Jurišić
Franjevačka gimnazija, Sinj
KRŠĆANSKA MOLITVA U MARULIĆEVOJ *INSTITUCIJI*

Nema niti jedne religije bez molitve, jer molitva spada na samu bit vjere. I kršćanstvo posvećuje doličnu pozornost molitvi. Stoga su o njoj napisane bezbrojne rasprave i knjige, a postoje razne "škole molitve".

Molitva je, naime, susret i razgovor s Bogom. To je jedna od brojnih definicija. Dijeli se u četiri vrste: slavljenja Boga, zahvala za darove, kajanje za grijeh i molitva (iskanje) dobročinstava. Molitva može biti usmena (izgovaranje ili pjevanje obrazaca) ili mislena (razmatranje o Bogu i duhovnim stvarnostima).

Sve što su teolozi i učitelji duhovnoga života na temelju Objave izrekli o molitvi Marulić prihvaća. On, naime, ne piše rasprave o molitvi, nego vjeran naslovu svoga djela - upućuje kršćansku dušu u čestit život po primjerima svetaca - *De institutione bene vivendi pred exempla sanctorum*.

Dakle, pisac želi potaknuti sebe i druge (Predgovor) na postizanje evandeoskih kreposti, tj. kršćanske savršenosti po uzorima koje kršćaninu pružaju sveci svojim životom.

Koliko je piscu stalo da iznese pravi nauk Crkve, vidi se iz Predgovora: "Bože, ... nadahni me..., pomози mi dok budem pisao..., da se ne bih udaljio od onoga što je Tvoja volja!"

Nakon prve knjige, u kojoj upućuje kako se treba kloniti zemaljskoga bogatstva i oholosti, biti ponizan i siromašan, dobar dio druge knjige posvećuje brizi za molitvu i načinu kako treba moliti. Zatim ističe snagu molitve i upozorava i na napasti koje smetaju dobroj i pobožnoj molitvi. Govori i o razmatranju, tj. vrhunskoj molitvi i čitanju Sv. pisma kao pripravi za molitvu.

O svakoj od tih tema pisac najprije donosi nekoliko uvodnih riječi, koje potkrepljuje citatima Sv. pisma, onda navodi primjere iz života svetaca počevši od Staroga zavjeta, zatim Novoga i onda od prvih kršćanskih vremena do njegova doba. Toga se nacrtu ili redosljeda uglavnom drži.

Iznoseći pojedinu zgodu iz života nekoga sveca, često citira Sv. pismo i na kraju pruža konkretnu pouku, npr. kako molitva pomaže dušama u čistilištu (str. 181).

Iz svega što je naš Marko napisao o molitvi jasno se vidi da iznosi čisti nauk Crkve, da molitvu izvanredno cijeni, smatra je sastavnim dijelom kršćanskoga života i osobitim pomaganjem za napredak u kršćanskoj savršenosti. Osim toga iz svih se tekstova daje zaključiti da Marulić nije samo znao lijepo pisati o molitvi i drugima je preporučivati, nego da je i sam bio usrajni i pobožni molitelj.

Franz Leschinkohl
Mainz
MARKO MARULIĆ NA NJEMAČKOM JEZIČNOM
PODRUČJU U EUROPI - ŠVICARSKA

Višegodišnjim traganjem za knjigama Marka Marulića po knjižnicama širom Europe, ispostavilo se je, da je njemačko jezično područje (Njemačka, Austrija i njemački dio Švicarske) ne samo tijekom 16. i 17. stoljeća bilo, nego da je ono još i danas najplodnije tlo njegovim knjigama, o čemu i svjedoče 806 Marulićevih knjiga (Njemačka 515, Austrija 179, Švicarska 112) koje sam uspio registrirati na tom području.

Pored tih 806 knjiga, koje svjedoče veliku raširenost Marulićevih djela na njemačkom jezičnom području, uspio sam i izvan tog područja širom Europe, te čak i u Americi, otkriti još preko 200 njegovih knjiga i tako preko tisuću knjiga Marka Marulića spasio od zaborava i vratio ih u okrilje marulologije. Da i ovoga puta, tragajući za knjigama Marka Marulića po Švicarskoj, nisu izostala iznenađenja, pridonijela je i pošiljka Nacionalne knjižnice (Bibliothèque nationale Suisse) iz Berna s fotokopijom katalogne kartice knjige *Marulus M. Maruli M. S. J. De religiose pieque vivendi institutione per exempla ex V. et N. Testam. Antv. 1573*, iz knjižnice kantona Obwalden u Sarnenu, koja je knjiga dosada nepoznata, iako ju Mirko Tomasović u svojoj knjizi *Marko Marulić Marul* spominje na strani 127. Iznenađujuće podatke o nepoznatim Marulićevim knjigama doznajemo i iz enciklopedijske edicije *Trésor de livres rares et précieux...* izdane 1863. godine od Librairie H. Georg iz Ženeve u zajednici s izdavačima iz Pariza, Londona i Dresdena, gdje u četvrtoj knjizi na strani 435 čitamo *Mar. Spalat. dictorum factorumque memorabilium LL. VI. Antv. 1540. in-8°*, koja je knjiga tiskana još prije one Foulerove iz godine 1577. Tu se nalaze i još dvije nepoznate nam knjige Marka Marulića, a to su *Parabolae L. Basil. 1517. in-8°* i *Evangelistarium. Ven. in aedibus Jac. Leuci 1518. in-4°*.

A kao kuriozitet, knjižničar kantonalne knjižnice Vadiana iz St. Gallena javlja, da je njihov *Evangelistar*, tiskan u Baselu 1519, u zajedničkom povezu sa knjigom "*De causa Boemica*", čiji je autor Jan Hus (1370-1415), koji je 1410. ekskomuniciran, te godine 1414, prilikom pokušaja da se na koncilu u Konstancu brani, biva uhapšen i kao heretik spaljen na lomači.

Dr. Srećko Lipovčan
Erasmus Naklada, Zagreb
TIN UJEVIĆ I MARKO MARULIĆ
(Raznovrsnost i relevantnost Tinovih maruloloških fragmenata)

Iako o Maruliću nažalost nije ostavio cjelovita kulturološkog ogleđa - poput mladenačkog o *Natku Nodilu* (1912.) ili zrelog o Luki Botiću (1930) - pisac s piscem javno druguje puna tri desetljeća, od 1910. do 1940., a ne samo u glasovitu *Oproštaju* iz g. 1914, pjesnički nedvojbeno najsnažnijem, kulturološki najvrednijem i u široj javnosti najpoznatijem svjedočenju. *Različitu narav* ukupnog odnosa otkrivamo tek onda ako u obzir uzmemo još dvije poznate rane *pjesme* (*Petar Zoranić* i *Naše vile*) i *trinaest*, u tipološkom i funkcionalnom smislu, različitih i - manje poznatih *proznih cjelina*. Ukupno se može govoriti o *dvadesetak* Tinovih *maruloloških fragmenata* u kojima mu je Marulić najčešće vrhunski *simbol* cijele jedne kulture, ali zna biti i, u podlistak dobrodošao, namjernik-dobri duh Splita. Ako se jednom, u ogorčenoj borbi protiv onih koji mu krađu zavičaj, na njega poziva kao na krunskog svjedoka, drugi puta ne može bez njega u obrazlaganju značenja i važnosti vlastite kulturne baštine u europskim okvirima. Neobuzdanim će mladenačkim ushitom s Marulićem legitimno argumentirati u prilog Matošu koji da je "... kao Marko Marul 'krijepio srca puku našem' kultom energične naše prošlosti", ali i samo dvije godine kasnije, isto tako mladenački nekontrolirano i iskreno, ali ovog puta nelegitimno - udovicu *Juditu* silom utrpati u šator "osvetnika Kosova"! Ne zaobilazeći ni primjere feljtonske lakoće ili ideološke zablude, ove se *marulološke fragmente* želi tipološki opisati, otkriti različite

kontekstualne i funkcionalne determinante, upozoriti na njihovo značenje u Tinovu *opusu*: kao gradbenih elemenata u promišljanjima europske i nacionalne, baštinske i suvremene mu kulture, duhovnosti i pjesničkog umijeća, političke i društvene zbilje. Opis bi bio nepotpun bez uvida u *relevantne* književno-znanstvene ili publicističke *refleksije* o Tinovoj *maruliani* od g. 1929. do 1999. (V. Gligorić, I. Hergešić, V. Pavletić, V. Popović, M. Mirković, Š. Vučetić, A. Stamać, I. Frangeš, M. Tomasović, B. Lučin).

Prof. dr. István Lökös

Filozofski fakultet, Debrecen

FUNKCIJA MOLITVE U STRUKTURI MARULIĆEVE JUDITE

Petar Skok u svojoj raspravi piše o Juditi (*O stilu Marulićeve "Judite"*) da "iz poslanice Marulićeve 'Judite' izlazi, da je njegov religiozni epos prestilizirana biblijska pripovijest. To znači, da nije originalan narativni dio, nego samo stilistički. To je u literarnoj historiji ista pojava, koju vidimo naprimjer u francuskoj tragédie classique. Ni njezina materija nije originalna, nego originalan samo stil". Prihvaćajući sve što je Skok pisao u vezi sa originalnošću stila Marulićeve *Judite*, mogli bismo dodati svemu tome i to da su u Marulićevu djelu osim originalnosti stila originalni i kompozicija i epska struktura. Prije godinu dana povodom okruglog stola o Maruliću čitali smo izlaganje o tome kako je Marulić stvorio svoj ep pod utjecajem teorije o umjetničkoj imitaciji (*imitatio, mimesis*) u renesansnom smislu riječi. Splitski je pjesnik kao renesansni *poeta eruditus* recipirao kompleksnu kršćansku tradiciju, istovremeno i sredstva tradicionalne epske tehnike (invokaciju, epsku naraciju, epizode, enumeraciju, epske poredbe itd.), odnosno motive antičke mitologije, povijesti, književnosti i mnoštvo biblijskih motiva izvan starozavjetne knjige Judite. Sve što je Marulić ovako recipirao proizlazi iz različitih tradicija, obogaćujući biblijsku građu njegova književnog djela. Osim spomenutih elemenata strukture u epu dobije vrlo važnu ulogu i molitva, koja će biti potvrda Juditinog moralnog čina, tj. s jedne strane ona će potvrditi svoje pretvaranje pred Holofermom, što je u moralnom smislu laž, a ta laž je tzv. *pia fraus*, koja harmonizira s onim teorijskim shvaćanjem o kojem Marulić detaljnije piše u IV. knjizi *Institucije* pod naslovom *De veritate colenda mendacioque fugiendo*. U sažetku biblijskog teksta knjige Judita Marulić postavlja pitanje: "Quis tamen JUDITH viduae sutelas dolosque et mera mendacia audet accusare, quibus patriam obsidione, ludaeam omnem, hoc est, Dei populum servitutis periculo liberavit?" A njegov je odgovor: "Tot igitur bona illo figmento comparata sunt, quod sine illo mala secutura erant."

Mr. Bratislav Lučin

Marulianum, Split

MARKO MARULIĆ I *THEOLOGIA RHETORICA*

Marulićeva poslanica Tomi Nigeru, kojom mu on posvećuje *Dijalog o Herkulu*, tekst je čija je važnost obrnuto proporcionalna njegovoj kratkoći. Dosad se njome pozabavio samo Branimir Glavičić u svojoj temeljnoj studiji "Marko Marulić i Erazmo Roterdamski". No poslanica Tomi Nigeru važna je kao jedno od vrlo rijetkih mjesta u Marulićevu opusu gdje splitski humanist izrijekom govori o svojim književnim nazorima. U ovom radu potanko se analizira središnji dio poslanice, u kojem Marulić iznosi svoj pogled na odnos retorike i nabožne književnosti. Pokazuje se da je taj ulomak strukturiran kao niz binarnih opozicija između poželjnih i nepoželjnih svojstava nabožne književnosti, iz čega jasno razaznajemo koju književnu tradiciju Marulić priznaje kao svoju. Poželjna svojstva (uz *pietas*, koja je dakako na prvom mjestu) Marulić opisuje izrazima koji nedvojbeno prizivaju antičku retoričku teoriju, pa onda i najbolju tradiciju renesansnoga humanizma: *eruditio, eloquentia, uenustas, pristina pigmenta rhetoricique colores, delectatio*. Potanka terminološka analiza otkriva k tome intertekstualnu sponu s Erazmovim spisima (*Pobvala ludosti i Priručnik kršćanskoga borca*).

Poslanica Tomi Nigeru može se odčitati kao *in nuce* manifest tzv. retoričke teologije (taj je termin u optjecaj uveo Charles Trinkhaus 1970). *Theologia rhetorica* takav je pristup vjerskim razmatranjima, religioznoj pouci i poticanju na djelatnu primjenu vjerskih načela, u kojem se više vjeruje u snagu retorike nego u filozofiju i dijalektiku. Može se reći da je posrijedi *philosophia moralis Christiana modo rhetorico*. Među humanistima takva su gledišta teoretski razradili Lorenzo Valla i Aurelio Brandolini, a u praksi su ih primjenjivali još i Sicco Polenton, Bartolomeo della Fonte, Cristoforo Landino i dr. Iako se teološka retorika zatječe u raznim žanrovima, najizraavnije se njezina načela očituju u humanističkoj propovijedi. Karakteristično je da i u Marulićevu opusu najjasniju praktičnu primjenu pogleda izloženih u poslanici Tomi Nigeru nalazimo u *Propovijedi o posljednjem Kristovu sudu*.

Prof. dr. Stanislav Marijanović

Pedagoški fakultet, Osijek

POSLANICE MARKA MARULIĆA I STJEPANA BRODARIĆA PAPI HADRIJANU VI.

(S osvrtom na temu "suprotiva Turkom" sjevernohrvatskih humanista)

Osvojenjem tvrđave Zimpi na Galipoljskom poluotoku 1352, a potom i same strateške tvrđave Galipolje na obalama Dardanela 1354, Turci prvi put prelaze i gospoduju na europskom tlu. Od tada pa u naredna stoljeća Osmanlije postaju europskom morom, a turkofobija, *contra Turcas* tematika i Marulićev molitveni zov *suprotiva Turkom* odzvanja u govorima i epistolama, posvetnim i pjesničkim poslanicama i elegijama kao ishodišna i opća *agitatio actualis genera* hrvatskoga i europskog humanizma. Glasoviti hrvatski humanisti upućivali su ih kao visoki crkveni dostojanstvenici, državni diplomati, dvorski izaslanici i oratori, kao turski zarobljenici i preživjeli očevidci, zagovornici protuturskog rata i međudržavnog mira, ili kao ojađeni pjesnici i publicisti, europskim monarsima i papama s hrvatskoga "predzida kršćanstva". Njihove poslanice i govori imaju iskustvenu, predodžbenu, spoznajnu i zazivno-smjerodajnu funkciju, o čemu dokumentacijski svjedoči zbornik *Govori protiv Turaka* Splitskoga književnog kruga (Logos, Split 1983). U njemu su naznačeni, ali nisu obuhvaćeni govori, poslanice i tekstovi humanista sjevernohrvatskoga kruga prije i poslije Marka Marulića i njegovih suvremenika, na koje se autor osvrće (Ivana Viteza od Sredne, Jana Panonija, Nikole Modruškoga, Stjepana Brodarića i Bartola Đurđevića).

Dovode se u suodnos i posebno interpretiraju govori i poslanice papi Hadrijanu VI. Tome Nigera Mrčića i kneza Bernardina Frankopana, a navlastito Marka Marulića s govorima i poslanicom Stjepana Brodarića, koji je preživio mohačko razbojište. U njima se Brodarić, pouzdavajući se i on u istinski autoritet i pastirsko držanje Hadrijana VI., u ime kraljevo i svoga naroda, žena i djece, zazivnom porukom i besprimjernom oštrinom i optužbom izravno obraća papi i obara na neslogu velikoeuropskog "nečujma" u obrani "naše stvari". Njegovi su istupi o sudbini hrvatskog naroda, "obdarenog nesrećom" da pada braneci se, da ga se optužuje što je izginuo, spoznajni i proročki. S objelodanjenim "istinitim opisom" Mohačke bitke, Brodarićevi govori i poslanica papi opstojaju po značenju i odjeku kao memorandum, po trajnosti kao monumentum, a po nasljedovanju kao testamentum.

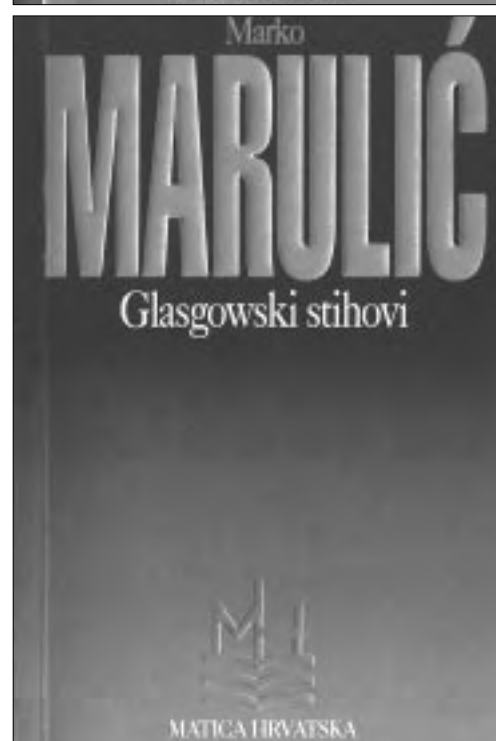
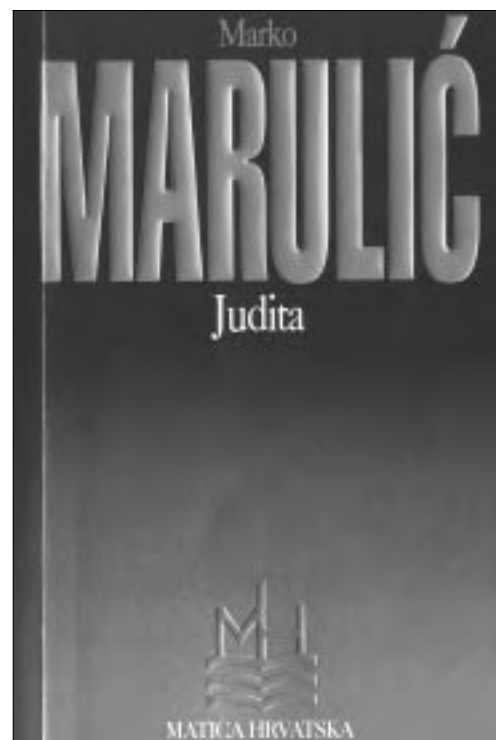
Prof. dr. Atanazije J. Matanić

Zadar

MARKO MARULIĆ U FRANJEVAČKOJ HISTORIOGRAFIJI:

JEDNA ZANIMLJIVA RAZMJENA

Već je bilo poznato, a poslije splitskog izdanja *Institucije* i *Evangelistara* mnogo bolje, koliko svetačkih "primjera" Marulić donosi iz srednjovjekovne franjevačke hagiografije: najviše, dakako, iz života sv. Franje Asiškoga, koga spominje često s posebnom osjećajnošću. Iako je prof. Glavičić nastojao sva ta *loca* pažljivo zabilježiti, potpisani misli da se može još više i bolje

učiniti: i ne samo stoga što je franjevačka hagiografija bogat Marulićev izvor, s pojedinim manjim upitnostima, nego i stoga, što će više narednih franjevačkih povjesničara, počam od 16. stoljeća, navoditi Marulića kao svoj izvor. Ta će se "razmjena" zbivati i kasnije, dok naše istraživanje ide do oko 1650. godine. Smatramo da stvar zaslužuje da bude predstavljena, jer se radi o prilogu za bolje poznavanje Marulićeva upliva: ne samo njegovih izvora. Čini nam se da je to područje do sada nedovoljno istraženo, tim više ako se istraživanje proširi na druge redovničke obitelji, kao što su monastički redovi, i dominikanci, ili Marulićevi više manje izričiti teološki izvori itd.

Naše se izlaganje dijeli na tri točke: 1. franjevački hagiografski izvori u Marulića uopće, 2. Marulić u franjevačkoj historiografiji do sredine 17. stoljeća (koriste ga četiri veća franjevačka povjesničara!), i 3. nekoje manje upitnosti o predmetu (npr. Marulić i redovnici, izravno i neizravno korištenje izvora, pitanje kasno kanonizirana sv. Bonaventure, Marulić između tomističkog aristotelizma i neoplatonizma, Marulić i "heretici" njegova vremena (napose u *Evangelistaru*), Marulićeva prvotna sklonost prema eremitizmu a onda zdravi stav prema apostolskom životu.

Mr. Gabrijela Mecky M. A.
Manheim

"MERCKET DAS / GOTT ZUERNET NICHT SO / GLEICH WIE EIN MENSCH
PFLEGT OFFT ZU THUN" - ILI PAK DA?
O SLICI BOGA U MARULIĆEVOJ *JUDITI* (1501) I GREFFOVOJ
TRAGEDIJI KNJIGE JUDITA (1536)

U središtu pozornosti moga izlaganja nalazi se sadržaj djela nastaloga u 2. stoljeću prije Krista, u kojem je riječ o *Juditi*. U njemu se govori o udovici koja je zahvaljujući ubojstvu postala spasiteljicom svojega naroda. Za sadržajem *Judite* poseže se vrlo često, među ostalim i u hrvatskoj i njemačkoj književnosti.

Za preuzimanja mitske građe - dakle i za *Juditinu* građe - karakteristično je da se ona temelje na nepromjenjivu sustavu radnje, dok su im lica, motivi i opći izričaji podložni utjecaju različitih povijesnih, kulturnih i subjektivnih tumačenja. Preko stereotipova radnje dolazi se do izrazitih razlika u raznovrsnim preradama. Budući da predodžba o Bogu nije bezspovijesna i bezkulturološka kategorija, u različitim književnim tekstovima kristaliziraju se i različita viđenja o vjeroispovijesti i Bogu.

Književni tekstovi reflektiraju "svjetove života", prerađuju opažanja o zbilji i stvaraju nove "svjetove života"; u izrazitoj mjeri pogotovo u razdobljima u kojima se zbivaju društvene promjene od prijelomnoga značenja. Oko 1500. godine u hrvatskome i njemačkome društvu zbivaju se značajne promjene: novo se doba svugdje primjećuje, a s njime i mnoštvo gotovo revolucionarnih političkih, filozofskih i religijskih prosudaba. Pozornost usmjeravamo prema posljednjemu, prema religijskofilozofskome diskursu u dvama tekstovima koji su u spomenuto vrijeme nastali na hrvatskome i njemačkome prostoru, dakle, na međusobno udaljenim točkama europskoga prostora.

Marulićeva *Judita* (1501) i Greffova *Tragedija knjige Judita (Tragoedia des Buchs Iudith)* (1536) dva su teksta u kojima su razrađeni oprečni religijskofilozofski pogledi. Tekstovi tih dvaju umnih suvremenika koji su odlično upućeni u humanističke svjetonazore, otkrivaju već na prvim stranicama u čemu se razlikuje njihovo predočavanje svijeta i neba. Dok se u Marulićevu djelu gotovo u potpunosti ocrta starozavjetna, katolička slika ljutita boga čiju milost treba tek zaslužiti, u Greffovoj programatsko-didaktičkoj školskoj drami predstavljena je reformatorska slika novozavjetnoga, blagoga Boga koji je sklon oprost. U tim tekstovima tek je radnja istovjetna s biblijskim arhitekstom. Greff stvara dojam da se nalazimo - unatoč predkršćanskoj ženskoj figuri - u "njegovu" novom vremenu u kojemu se vjeruje na luterovski način pa se pod pokroviteljstvom "uvijek milosrdnoga Boga" odbacuje svaka misao o prosudbenoj opuštenosti, a papini sljedbenici degradirani su na razinu "djece đavla".

S funkcionalno-teoretskoga gledišta svrha ovog predavanja na njemačkom jeziku sastoji se u podrobnijem opisu ovdje spomenutih dviju različitih slika Boga.

Dr. Mladen Parlov
Teološki fakultet, Split
CRKVA MARULIĆEVA VREMENA I MARULIĆEVA CRKVA

Na prijelazu iz petnaestoga u šesnaesto stoljeće Crkva se je nalazila u dubokoj krizi, koja je zahvatila sve njezine slojeve, hijerarhiju, redovništvo, ali i obične vjernike. Čini se da u cjelokupnoj povijesti Crkve nije bilo tužnijeg razdoblja od vremena u kojemu je živio naš Marko Marulić (1450-1524). To je, dakle, razdoblje između papa Nikole V i Hadrijana VI, razdoblje u kojemu su se pojavile i pape kao Aleksandar VI (1492-1503) i Leon X (1513-1521). Zloporabe i skandali vezani za pape, da ne spominjemo ostali visoki i niži kler, bili su toliki da se činilo da je došao kraj svijeta. Doista, oko 1500. očekivao se je smak svijeta, a nemoral i zloporabe crkvenih položaja bile su znak da je kaj blizu. Spomenuto moralno nazadovanje oslabilo je autoritet i utjecaj Crkve u javnom životu, a posljedično i osjećaj vjere i pobožnosti kod mnogih vjernika.

S mnogih strana stizali su glasovi koji su zahtijevali *renovatio*, obnovu Crkve u glavi i udovima. Jedan od mnogih koji je ne samo žudio za obnovom Crkve, nego je i djelatno provodi bio je i naš Marko Marulić. Doista, svojim životom i djelima ubraja se u ne baš brojne čimbenike koji su prethodili i pripravili veliku obnovu Crkve koja se je dogodila na Tridentskom koncilu (1545-1563).

Usprkos svim ljudskim zloporabama koje je vidio u Crkvi, za Marulića Crkva je Božje djelo; ona je božanska i ljudska, nebeska i zemaljska, vječna i vremenita. Najčvršća stijena na kojoj je Crkva sagrađena jest sam Isus Krist, glava Crkve i njen utemeljitelj. On, pravi Bog i pravi čovjek, garant je da će Crkva trajati sve do konca svijeta te da je nikakva sila, ni ljudska ni đavolska, ne može srušiti, ma koliko to pokušavali.

Marulić nije bio član crkvene hijerarhije. Bio je običan vjernik, rečeno današnjim jezikom, laik. Ipak, svojim spisima Marulić se predstavlja kao *vir ecclesiasticus*, crkveni čovjek, koji je, u vrijeme kada su i sami pape zakazali, nastupao u obranu i širenje vjere te obranu poslanja Crkve i njena nadnaravnog porijekla. U svemu što piše, što predlaže i za što se zalaže pokazuje da želi ostati vjeran nauku Crkve i da ne želi izjaviti ništa što ne odobrava službena Crkva. Ne prvenstveno iz straha od cenzure, nego iz uvjerenja da je Crkva božanska, ona kojoj je Isus Krist jedina Istina, povjerio naučavanje istine i širenje evanđelja. Marulić se svjesno stavlja u službu širenja te istine.

Reagirajući na iskrivljeno, nemoralom nagrizeno kršćanstvo, brojni humanisti, Marulićevi suvremenici, krenuli su u potragu za nekom drugom mudrošću. Oduševljavali su se bogatstvom antičke književnosti, tražili su učitelje mudrosti u drugim religijama nastojeći ih pomiriti s kršćanstvom. Ukratko, napustivši nauku Crkve, nisu više znali što bi s Kristom, koji im postaje tek jedan u nizu učitelja mudrosti i morala.

Marulić, laik i kršćanski humanist, naprotiv nikada ne napušta nauku Crkve. Predstavlja se kao nepokolebljivi vjernik koji se stavlja u službu širenja vjere i obnove Crkve. Njegova djela, prihvaćena i rado čitana od generacija vjernika, osobito redovnika, bila su dio pretkoncilske obnove i priprava terena za Tridentski koncil.

Mr. Cvijeta Pavlović
Filozofski fakultet, Zagreb
IDILSKE PARADIGME MARULIĆEVE *SUSANE*

Tri su Marulićeva teksta u kojima nastoji u stihovima ispriopovjediti starozavjetna događanja: *Judita*, *Susana* i *Davidias*. O *Susani* je pisano malo, uglavnom u usporedbama s *Juditom*, gdje je promatrana kao *Juditina* umanjena, intermezzo između *Judite* i *Davidijade*. Umjesto epa, *Susana* biva versificirana biblijska pripovijest, narativna poema kraćega daha, biblijska parafraza, "mali thriller" o lijepoj Joakimovoj ženi, iz kratke epizode iz života proroka Danijela. Za jasnu žanrovsku i poetičku pripadnost *Susani* nedostaju i naracijske i kompozicijske pretpostavke epa.

Ne znači, međutim da *Susana* iznevjerava pjesnička mjerila. U tu je pjesmu Marulić unio dosta lirske osjećajnosti, a specifičnim završetkom pokazuje nam da je imamo shvatiti nečim različitim i od crkvenih knjiga, koje on dobro poznaje i koje su njegovo veliko nadahnuće (Stari zavjet, Toma Kempenac, Riga i dr.)

Susana pokazuje na više razina tipične autorove osobitosti. Četiri su veća pjesnička ukrasa, koja dokazuju da je autor bio svjestan svakoga trenutka odstupanja od biblijske naracije u poet-ske svrhe, radi literarnog moderniziranja religioznih tema, neke vrste osuvremenjivanja pripovjedne kolotečine. Javljaju se galantne konotacije i petrarkističke stilizacije žene, tu su i mitološke asocijacije u maniri enumerativnog kataloga humanističke provenijencije te autorova sklonost humoru, umetci i stilske natuknice. U okviru biblijskih zadanih koordinata pripovjedač želi komunicirati s čitateljem. Najljepši je dio *Susane* opis vrta, aktualizacija okoliša prebivališta junakâ. Ovdje Marulić slijedi idilske paradigme, i to opće mjesto, *locus amoenus*, prenosi u zavičajno okružje divnih splitskih perivoja. Iz kratke Biblijske natuknice autor proizvodi pjesnički senzibilne stihove, koji otkrivaju velike mogućnosti lirske tvorbe. Jasno je da se autor ravna prema renesansnoj utopijskoj žudnji za Edenom, ali je njegova amplifikacija živa i nadahnuta evokacija, koja upotpunjava romantični signal kao ključni čvor poeme.

Nikša Petrić

Hvar

MARULIĆ I PRIBOJEVIĆ

“Zasjala je u ovo naše doba u Dalmaciji druga luč, Marko Marulić, koji je sastavio mnogo svezaka kršćanske pobožnosti.”

Godinu nakon, Marulićeve smrti tako ekstatično izriče Pribojević svoje poštovanje značaju renesansnog književnog barda, kada spominjući i Split naglašava da je to rodno mjesto Marka Marulića. U svojem kulturnopovijesnom govoru održanom 1525. g. u dominikanskom samostanu u Hvaru, a objavljenom u knjizi 1532. hvarski dominikanac Vinko Pribojević prvi u hrvatskoj kulturi naznačava književnoznanstveni značaj Marka Marulića. U svojem djelu Pribojević u historiografskom kontekstu citira dva Marulova djela, *Vita divi Hieronymi* i *Regum Dalmatiae et Croatiae gesta*, oba neobjavljena, koja je dakle izravno poznao. Vjerujem da su se Marulić i Pribojević poznavali.

Pribojević je prijatelj i Marulova prijatelja Tome Nigera, koji je od 1487. do 1491. bio *professor gramaticae* u Hvaru, i koji Pribojeviću posvećuje pjesmu proslavno objavljenu u njegovu djelu, 1532. g.

Pribojević je 1510. učiteljem studija na Generalnom učilištu u samostanu S. Maria Novella u Firenci. Generalni kapitul odobrio je 1515. Pribojeviću i Dominiku Bući doktorate iz teologije, što pretpostavlja da su njih dvojica bili vršnjaci i prijatelji. D. Buća se spominje proljeća 1521. u dominikanskom samostanu u Starom Gradu na Hvaru, a iste se godine, skupa s Pribojevićem nalazi na zajedničkom zadatku ispitivanja slučaja senjskog priora.

God. 1522. Marko Marulić piše poslanicu protiv Turaka papi Hadrijanu VI. na nagovor Dominika Buće kojemu je i posvećuje, a čije je propovijedi s radošću slušao, kako sam opisuje.

Naravno, da se u dominikanskom i kulturnom krugu u blizini nalazi i Pribojević što očituje sadržajnost renesansnog kulturnog ozračja Dalmacije.

Prof. dr. Zlatko Posavac

Institut za filozofiju, Zagreb

PLATONIČKE KOMPONENTE U MARULIĆEVU POIMANJU UMJETNOSTI

Novija su istraživanja pokazala kako se pristup Marulićevom opusu ne može više svoditi samo na različite razine i profile interpretiranja njegovog pjesništva zajedno s proznim djelima, bilo da su pisana latinskim ili hrvatskim jezikom. Potrebno je jasnije identificirati njegovo povijesno mjesto sukladno bitnim odnosno karakterističnim crtama epohe kojoj pripada i koju suizgrađuje. A to nije moguće bez određenijeg uvida u Marulićevu *poetiku* shvaćene kao svjesne

teorijske refleksije, što tad zapravo podrazumijeva razabiranje Marulićevih *estetičkih nazora*, koje pak nije moguće shvatiti ukoliko se ne uoči njihovu misaonu, tj. *filozofijsku podlogu* i pozadinu. Glavnim Marulićevim tekstom koji prezentira njegovu estetiku valja (uz eventualno moguće i druge njegove funkcije) smatrati raspravu između (latinističkog) pjesnika i bogoslova pod naslovom *Dijalog o Herkulu*, gdje Marulićevo stanovište ne zastupa pjesnik nego bogoslov, budući da mu je središnja estetička (!) kategorija stanoviti lik *istine* ili točnije *veritas christiana*. Misaona podloga tog dijaloga pak nije naprosto samo teološka nego se hermeneutički mogu prepoznati *platoničke (dijelom neoplatoničke) crte*, kako u samoj formi dijaloga, tako i u njegovim sadržajnim aspektima, koje potvrđuju i fragmenti iz drugih Marulićevih tekstova, kako onih pisanih latinskim tako i hrvatskim jezikom.

Mr. Ružica Pšihistal
Pedagoški fakultet, Osijek
RETORIČKO-ARGUMENTACIJSKO I ZNAČENJSKO USTROJSTVO
MARULIĆEVIH *PARABOLA*

U odnosu na već provedena istraživanja Marulićeva spisa *Quinquaginta parabolae* (B. Glavičić, D. Šimundža, D. Novaković), u ovome je radu istraživanje usmjereno k izdvajanju, usustavljanju i opisu temeljnih Marulićevih retoričko-argumentacijskih postupaka, kao i uspostavljanju modela semantičke organizacije njegovih parabola. Iz književnoteorijske se perspektive ponajprije nastoji problemski osvijetliti pitanje imaju li Marulićeve parabole ustrojstvo poredbe, ili pak ustrojstvo alegorije. Provedena analiza pokazuje kako se Marulićeve parabole načelno mogu podijeliti u dvije velike skupine: prvu koja bi udovoljila Jülicherovim kriterijima za parabolu u užem smislu, u kojoj parabola ima smislenu dovršenost i transparentnost značenja na dijegetskoj razini same priče, i drugu u kojoj se smisao parabole ne iscrpljuje samo kroz poantu pripovijesti, nego tek kroz sustavno uspostavljanje ekvivalentnih značenja u njezinu tumačenju: na razini likova, zbivanja, stanja, radnji ili predmetnih jedinica-entiteta. Dok u parabolama iz prve skupine događajna i aktancijalna struktura udovoljava tek elementarnim zahtjevima priče, u drugoj je skupini parabola zamjetno s jedne strane usložnjavanje narativnoga ustrojstva, a s druge strane potiskivanje dinamičkih jedinica teksta u korist statičkih jedinica: slike, deskripcije. U potonjoj su skupini nositelji značenja entiteti koji su unaprijed razvrstani po svojim alegorijsko-metafizičkim značenjima i imaju sami po sebi vrijednost znakova, koje je potrebno priključiti na sveukupni kôd kršćanske doktrine. Izdvajanje i opis temeljnih semantičkih modela, kao i njihovih transformacija, ukazuje istodobno na raznolike autorske intencije (prosti puk, redovnički stalež), dok se funkcionalna veza između parabole i njezina tumačenja provjerava analizom opsega i načina Marulićeva postupka tumačenja, kao i značenjskih razina koje se u njemu aktualiziraju.

Prof. dr. Ante Stamać
Filozofski fakultet, Zagreb
METAFORA VATRE U *JUDITI*

U *Juditi* je zamjetna savršena sročnost mikrostrukture i makrostrukture. Jedna od važnih mikrostrukturnih odrednica jest i metafora, odnosno njezino načelo. Baš kao i u cjelini spjeva, na pojedinim mjestima moguće je ustanoviti rekurenciju leksičkih i frazemskih elemenata, koji potvrđuju smisao cjeline. Jedan od tih realiziranih rekurentnih elemenata jest i metafora vatre. Ona se, ne često ali vrlo funkcionalno, isprva pojavljuje kao metonimički snimljen cjeloviti prostor puta osvajačke vojske (do danas poznat naziv "spaljene zemlje"), koju vodi vojskovođa Oloferno, na kojega potom prelaze svi važniji semi leksičkog sadržaja "vatre". On je zažaren kao vojskovođa, potom kao kratkovidni vojnik opijen prolaznom pobjedom, na kraju zažaren pijanstvom i pohotnošću. U tom najvišem trenutku njegove "vatrene" metonimizacije, dočekuje

ga predstavnica "grada bez vode", Betulije, što ga reprezentira junakinja spjeva Judita. U izlaganju se metodom leksičke semantike prati put i takav razvitak metafore "vatra", "oganj", "žar", i ostalih riječi koje pokrivaju semantičko polje izgaranja.

Mr. Gorana Stepanić
Filozofski fakultet, Zagreb

MODELI KARAKTERIZACIJE U *INSTITUCIJI I EVANĀELISTARU*

Institucija i *Evangelistar* tekstovi su u velikoj mjeri orijentirani na čitatelja - pozivaju ga i nalažu mu da aktivno provodi u njima ponuđene naputke. Izražena pragmatička dimenzija pretpostavlja, kako bi se čitatelja doista i pridobilo, veliku persuazivnu moć teksta. Ona se postiže raznim postupcima, među kojima su svakako najvažniji *egzempl*, citat, zaključivanje. Jedan od postupaka, iako ne i najvažniji, kojima autor može svojim iskazima priskrbiti vjerodostojnost i persuazivnu moć, jest karakterizacija likova. Za razliku od likova u fikcionalnom narativnom tekstu, konačnu sliku kojih čitatelj sâm sklapa iz indikatora strateški rasutih po tekstu, te ih (zbog individualnosti čitateljskog čina) shvaća nužno pomaknuto u odnosu na autorovu zamisao, likovi moralno-didaktičkih djela trebali bi se (radi ispravnosti shvaćanja teksta) moći shvatiti upravo onako kako to zahtijeva autor i svjetonazor čiji je on predstavnik. Vrijedi li to i u Marulićevim dvama djelima? Ovaj rad na odabranoj skupini starozavjetnih i novozavjetnih, pozitivnih i negativnih likova analizira načine na koje Marulić karakterizira svoje likove. Definira li ih izravno ili predstavlja preko njihovih riječi i postupaka? Predstavlja li misli likova? Koji su gramatički oblici njihova spominjanja u tekstu? Postoje li formule koje prate pojedini lik? Kakav je odnos prema negativnim likovima? Koliko opseg i doseg karakterizacije odgovaraju žanru i ekonomiji izraza? Ovo su samo neka od pitanja na koje se, uz pomoć novijega književnoteoretskog instrumentarija, pokušava pronaći odgovor i rasvijetliti ovaj dosada nedovoljno proučen aspekt *Evangelistara* i *Institucije*.

Prof. dr. Drago Šimundža
Split

ESTETSKO I ETIČKO JEDINSTVO MARULIĆEVIH DJELA

Marulić je svestran kulturni djelatnik, veoma bogat i raznolik. Moguće mu je pristupiti s više gledišta i njegova djela dijeliti u različite vrste i podvrste, krugove i područja. Međutim, bez obzira o kojem se žanru, području ili temi radi, lako ćemo učiti osnovni stil. Bitno ga određuje književna kreacija i moralno-teološki angažman. Svjesno gradi na estetskom i etičkom jedinstvu, tako da u njemu zajedno progovara pjesnik i etičar, književnik i teolog.

O tomu upravo raspravlja ovo izlaganje. U središtu je osnovna teza o binarnom principu Marulićeve poetike: literarno-estetskom i moralno-teološkom. Inspiracije su različite, a motivacija uvijek ista: moralno-didaktička. Zahvaljujući tome Marulićeva su djela bitno obilježena s obje komponente. Naravno, poetska više poetskom, a studijska moralno-teološkom.

Prof. dr. Mirko Tomasović
Filozofski fakultet, Zagreb
MARULIĆ I DANTE (NOVE SPOZNAJE)

"Stare" su spoznaje o vezama hrvatskoga humanista i talijanskoga klasika: Marulić je posjedovao životopis Dantea Alighieria, koji je napisao Giovanni Boccaccio; preveo je na latinski uvodno pjevanje *Božanstvene komedije*; parafrazirao je u predgovoru *Judite* Danteovo razlikovanje pjesnika latinskoga i pučkoga izraza. Tim činjenicama valja, međutim, dodati neke znakovite izjave i intertekstualne dodire, koje su ustanovljene u recentnim istraživanjima. Na prvom je mjestu Marulićeva "autonominacija" za Dantea hrvatskoga jezika, izrečena u pismu

Jeronimu Ćipiku u srpnju 1501, u sklopu izražene radosti zbog dovršetka epa *Judita*. Da je skrbno čitao Danteov spjev, svjedoče barem dva primjera intertekstualnoga značaja iz njegova opusa: reminiscencije u jednomu Marulićevu sonetu na talijanskomu jeziku na zvijeri iz prvoga pjevanja *Pakla*; podudarnosti u opisima pakla u nekim njegovim tekstovima s Danteovim vizijama. Zaključak je, da se Marko Marulić usmjerio prema auktoru Božanstvene komedije kao prema literarnom modelu više nego je do sada bilo, više nego je do sada isticano, te da je i to potvrda njegove humanističke pozicije.

Akademik Vladimir Vratović
Zagreb

TEKSTOLOŠKA METODA V. GORTANA - O 25. OBLJETNICI KRITIČKOG IZDANJA
MARULIĆEVE *DAVIDIJADE*

God. 1974. objavio je Veljko Gortan kritičko izdanje Marulićeve *Davidijade* (Zagreb, JAZU; Hrv. latinisti, knj. 7), i to prema autografu u Nacionalnoj knjižnici u Torinu. Tomu je izdanju slijedilo II. izd. 1984. u Splitu. Ali dva su izdanja *Davidijade* prethodila Gortanovom: izdanje Josipa Badalića, prava *editio princeps* Marulićeva epa (Zagreb, JAZU 1954), prepuno pogrešaka u čitanju, i izdanje Miroslava Markovića u Venezueli (Merida 1957), mnogo bolje od Badalićeva, ali još uvijek s dosta grješaka u lekcijama. Nad svima kudikamo kvalitetom strši Gortanovo izdanje. Iako je Gortan već bio objavio Đurđevića (1956) i Šižgorića (1966), ovo izdanje Marulića, po tekstološkom umijeću i estetskom značenju, predstavlja krunu njegove filologije.

Gortanova se *Davidijada* odlikuje potpunošću i sjajnom preciznošću reprodukcije autografa, minimalnim brojem neriješenih ili slabo riješenih mjesta, emendacijama koje su već potpuno prihvatljive.

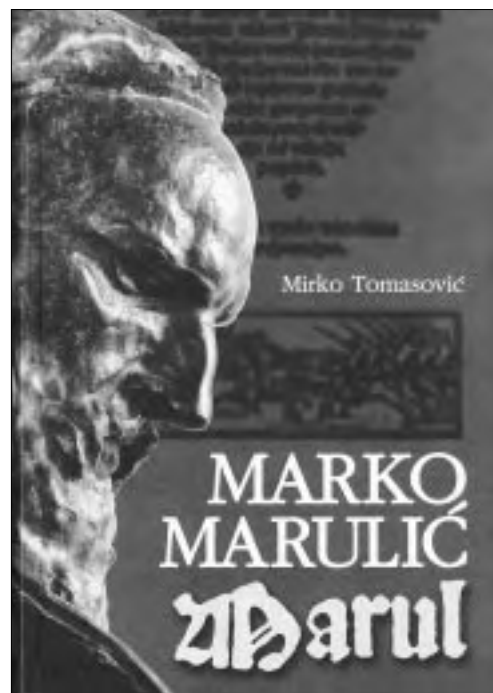
U istom izdanju tiskan je, usporedno s izvornikom, Glavičićev hrvatski prijevod u heksametrima. Izvanredna njegova vrsnoća pokazuje se ne samo u filološkoj pouzdanosti, tekstualnoj vjernosti izvorniku i striktnoj transpoziciji stiha, nego i u tančinama leksičkog, sintaktičkog i stilskog repertoara i u ritmičko-melodijskim vrjednotama heksametara. Gortanovo je izdanje na samim vrhuncima suvremene marulologije, u kojoj uporno i temeljito istražuje, potičući i druge u nas i u svijetu, velezaslužni Mirko Tomasović.

Davidijada zrači utjecajem svoga latinskog teksta, kako u ispitivanju jezičnih i stilskih sastavnica unutar cjeline Marulićeva opusa, tako i u okvirima latinskog stvaralaštva hrvatskog i svjetskoga. A i hrvatski prijevod *Davidijade* široko djeluje, posebice na razini zaključaka o kompozicijskim razmjerima Marulićeva epa, njegovim alegorijskim i metaforičko-poredbenim cjelinama i općim stilsko-komparativnim odnosima.

Prof. dr. Andrea Zlatar
Filozofski fakultet, Zagreb

ELEMENTI HAGIOGRAFSKE TRADICIJE U MARULIĆEVU DJELU
DE INSTITUTIONE BENE VIVENDI

U ovome radu bit će ponajprije analizirana pripovjedna struktura Marulićeva djela *De institutione bene vivendi* iz aspekta načina povezivanja i odnosa čisto pripovjednih i refleksivnih dijelova. Posebna pažnja bit će posvećena odnosu Marulića-autora i Marulića pripovjedača prema pripovjednom materijalu preuzetom iz "druge" (pripovjedne) ruke. Tematska analiza bavit će se slojevima starozavjetnog materijala, novozavjetnog učenja i hagiografske predaje, koji su svi prisutni u Marulićevim *Poukama za čestit život s primjerima*. I pripovjedna i tematska analiza u osnovi će biti usmjerene u pravcu identificiranja elemenata srednjovjekovne hagiografske tradicije u Marulićevu djelu, kako na razini pripovjednih tehnika tako i na razini preuzetih tematskih slojeva.

PODATCI O SUDIONICIMA ZNAJSTVENOGA SKUPA

Dr. Charles Béné, prof. em.
Sveučilište Stendhal, Grenoble

Rodio se 1919. u pokrajini Haute-Savoie u Francuskoj. Diplomirao klasične jezike, stekao državni doktorat i postao redovni profesor francuske književnosti na Sveučilištu Stendhal u Grenobleu. Ugledan je stručnjak za djelo Rabelaisa, Montaignea i Erazma. Zapažene prinose dao je proučavanju duhovnog i biblijskog aspekta francuske književnosti 16. st. Član je Međunarodnog odbora sabranih djela Erazma Rotterdamskog. Posljednjih desetak godina bavi se hrvatskom književnošću humanizma i renesanse, osobito djelom Marka Marulića, o kojem je objavio niz studija u europskoj periodici. Među ostalim objavio knjige: *Erasme et Saint Augustin*, Genève 1979; *Sudbina jedne pjesme - Destin d'un poème - Destiny of a Poem*, Zagreb - Split 1994; *Études Maruliennes*, Zagreb - Split 1998.

Prof. Nevenka Bezić-Božanić
Split

Rodila se 1927. u Bjelovaru. Diplomirala povijest umjetnosti u Zagrebu. Do umirovljenja djelovala pri Zavodu za zaštitu spomenika Dalmacije u Splitu. Bavi se proučavanjem kulturne povijesti Dalmacije. Među ostalima objavila knjige *Majstori Dalmacije I*, Split 1978; *Stanovništvo Jelse*, Jelsa 1982; *Povijest stanovništva u Visu*, Split 1988; *Majstori od IX do XIX stoljeća u Dalmaciji*, Split 1999.

Prof. Antonia Blasina Miseri
Gorizia

Predaje talijanski, engleski i hrvatski jezik i književnost. Bavi se prevodenjem i proučavanjem hrvatske književnosti. Sudjelovala je na više skupova u Hrvatskoj, Italiji i Austriji. Objavila studije o M. Begoviću, F. Fancevu, A. Haleru i o problemima hrvatske teatrologije 17. st.

Prof. dr. Brenda Dunn-Lardeau
Sveučilište Quebec, Montreal

Profesorica srednjovjekovne i renesansne francuske književnosti na Sveučilištu Quebec u Montrealu. Njezino kritičko izdanje *Zlatne legende* (Lyons 1534) koju je objavila nakladnička kuća Champion (Pariz 1997) dobilo je 1998. jednu od nagrada za književnost Francuske akademije: nagradu Emile Faguet, srebrna medalja.

Prof. dr. Dunja Fališevac
Filozofski fakultet, Zagreb

Rodila se 1946. u Požegi. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala jugoslavistiku i komparatistiku. Doktorirala temom o pjesništu Dživa Bunića Vučića. Od 1971. radi na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je sada redovni profesor na Katedri za stariju hrvatsku književnost Odsjeka za kroatistiku. Objavila knjige *Hrvatska srednjovjekovna proza*, Zagreb 1980; *Dživo Bunić Vučić*, Zagreb 1987; *Stari pisci hrvatski i njihove poetike*, Zagreb 1989; *Smiješno & ozbiljno u staroj hrvatskoj književnosti*, Zagreb 1995; *Kaliopin vrt*, Split 1997. Priredila više izdanja starijih hrvatskih pisaca (Jakov Armolušić, Dživo Bunić Vučić, Ivan Dražić i dr.).

Akademik Ivo Frangeš
Zagreb

Rodio se 1920. u Trstu. Romanist i kroatist, povjesničar književnosti i kritičar. Dugogodišnji profesor novije hrvatske književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te na mnogim sveučilištima u inozemstvu. Suosnivač je zagrebačke stilističke škole, pokrenuo je i uređivao više značajnih časopisa (*Umjetnost riječi*, *Croatica*). Prevodio je s talijanskog i francuskog jezika (Machiavelli, de Sanctis, Stendhal, Verga i dr.). Objavio velik broj studija i knjiga, među kojima: *Nove stilističke studije*, Zagreb 1986; *Povijest hrvatske književnosti*, Zagreb - Ljubljana 1987; *Suvremenost baštine*, Zagreb 1992; *Geschichte der kroatischen Literatur von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Köln - Weimar - Beč 1995.

Akademik Branimir Glavičić
Filozofski fakultet, Zadar

Rodio se u Našicama 1926. Diplomirao klasičnu filologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Doktorirao 1964. na Filozofskom fakultetu u Zadru tezom *Metričko zakoračenje u Homera*. Umirovljen kao redoviti profesor pri Katedri za latinski jezik i rimsku književnost zadarskoga Filozofskog fakulteta. Prevodi s grčkoga i latinskoga, bavi se metričkom problematikom, napose versifikacijom hrvatskih latinista (Česmički, Bunić, Marulić, Vitezović, Rastić i dr.). Glavni je urednik te prevoditelj i priređivač latinskih djela u ediciji *Sabrana djela Marka Marulića*, za koju je priredio i *Marulićev latinski rječnik*, Split 1997. Osim svezaka u ediciji Marulićevih *Opera omnia* objavio prvi potpuni prijevod Homerovih *Himana* i Hesiodovo *Rodenje bogova*, Sarajevo 1975, te prepjeve iz djela Jakova Bunića Dubrovčanina, Dantea, Petrarke i dr. Autor je brojnih studija s područja metrike, stilistike, epske tehnike i tekstologije.

Mr. Iva Grgić
Filozofski fakultet, Zagreb

Viša lektorica u Odsjeku za talijanistiku zagrebačkoga Filozofskog fakulteta. Magistrirala temom o talijanskim prijevodima Gundulićeva *Osmana*. Objavljuje prijevode djela talijanskih prozaika te članke iz područja talijanistike, traduktologije i dr. Među ostalim, priredila je međunarodni zbornik *O hrvatsko-talijanskom i talijansko-hrvatskom književnom prevodenju* (u suradnji, Zagreb 1996) te *Izabrana djela Luigija Pirandella*, Zagreb 2000.

Prof. dr. Vinko Grubišić
Sveučilište Waterloo

Lingvist i književnik, profesor na Sveučilištu Waterloo, Kanada. Među inima objavio i dva rada o Maruliću (jedan na hrvatskom u *Hrvatskoj reviji* a drugi u *Annali Slavi de Napoli*) te osvrtni prijevod *Judite* H. Coopera (u *Colloquia Maruliana*).

Mr. Neven Jovanović
Filozofski fakultet, Zagreb

Bavi se latinskom i novolatinskom književnošću. Područja interesa: epska poezija, latinska stilistika, kompjuterska analiza teksta, prevodenje. Radi na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Objavio više studija o Maruliću u godišnjaku *Colloquia Maruliana*.

Mr. Branko Jozić
Marulianum, Split

Rodio se 1960. u Rami; 1985. diplomirao na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu; 1991. Magistrirao na Augustinianumu u Rimu. Od 1995. radi u *Marulianumu*. Objavio knjigu

Problem religijske netolerancije, Split 1995; zajedno s Bratislavom Lučinom knjigu *Bibliografija Marka Marulića. Prvi dio: tiskana djela (1477-1997)*, Split 1998, te više članaka i prijevoda s religijsko-filozofskog i kulturološkog područja; suurednik *Suvremene katoličke enciklopedije*, Split 1998.

Prof. dr. Francisco Javier Juez Gálvez
Sveučilište Complutense, Madrid

Završio studij Klasične filologije (1979-1984) na madridskom Sveučilištu Complutense. Od 1989/90. radi kao *profesor asociado* slavistike na spomenutom sveučilištu. Tečajeve i specijalizacije pohađao u Bugarskoj, Hrvatskoj, Grčkoj, Sloveniji, Ukrajini, Slovačkoj, Poljskoj, Rumunjskoj, Češkoj, Italiji, Engleskoj. Suautor je *Diccionario Latino I*, Madrid 1988; *Diccionario de términos lingüísticos ruso-espa i especializacije po*Madrid 1994; *Historia de las literaturas eslavas*, Madrid 1997; autor je i knjige *Blasi Kleiner Archivium Tripartitum Inclytae Provinciae Bulgariae*, Madrid 1997. S hrvatskoga je preveo antologiju *U ovom strašnom času* (Barcelona 1995), zbirku Ivana Goluba *Hodočasnik* (Zagreb - Barcelona 1998), *Mrtvu svadbu* Asje Srnec (u tisku) itd. Objavio je i druge prijevode s klasičnih i slavenskih jezika. Bavi se u prvom redu južnoslavistikom (osobito bugaristikom i kroatistikom) te balkanistikom, iz kojih je područja objavio više studija u španjolskoj i stranoj periodici.

Prof. Gabrijel Jurišić, OFM
Sinj

Profesor grčkoga i latinskoga na Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Sinju, urednik zbornika *Kačić* i više izdanja Knjižnice zbornika *Kačić*, sudjelovao na više skupova u Hrvatskoj i inozemstvu. Posebno se bavi hrvatskom hagiografijom.

Franz Leschinkohl
Mainz

Umirovljeni tipograf, povjesničar tiskarstva i knjige. Za proćavanje tiskarske povijesti Marulićevih djela u Njemačkoj dobio je Gutenbergovu statuetu grada Mainza. O toj temi objavio više priloga u godišnjaku *Colloquia Maruliana*.

Dr. Srećko Lipovčan
Erasmus Naklada, Zagreb

Rodio se u Zagrebu 1942. Studirao na Pravnom i potom na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, na kojem je 1969. diplomirao povijesnu skupinu predmeta. Studirao u Kölnu (njemački jezik) i Berlinu (slavistiku, povijest Jugoistočne Europe, bizantinistika). Na zagrebačkom Filozofskom fakultetu 1999. doktorirao tezom o *Mladom Ujeviću i njegovoj prozi*. Objavljuje studije i rasprave o hrvatskoj političkoj i kulturnoj (književnost, publicistika) povijesti 19. i 20. stoljeća. Godine 1992. utemeljio *ERASMUS* Nakladu u Zagrebu (djela iz područja znanosti i umjetnosti, na hrvatskom i svjetskim jezicima). Za biblioteku *CROATICA* (RIJEČ, Vinkovci, 1999) priredio izbor iz djela *Tina Ujevića*. Od 1996. stručni voditelj Zagrebačkih književnih razgovora, najvažnije međunarodne manifestacije *DHK*.

Prof. dr. Lökös István
Filozofski fakultet, Debrecen

Rodio se 1933. u Egeru (Mađarska). Diplomirao je 1957. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Kossuth Lajos u Debrecenu hungaristiku i rusistiku. Na filozofskom fakultetu u Debrecenu 1985. izabran je za docenta na Katedri za komparativnu književnost, 1994. izabran je za redovitog pro-

fesora na spomenutoj Katedri. Organizirao je 1992. Katedru za povijest srednjoeuropskih i istočnoeuropskih književnosti na Filozofskom fakultetu u Miskolcu, gdje je kao redoviti profesor predavao do 1997. povijest hrvatske književnosti. Njegovi znanstveni i stručni radovi tiču se najviše povijesti hrvatske i mađarske književnosti, odnosno hrvatsko-mađarskih književnih veza i drugih slavenskih književnosti. Objavio je, među ostalim, knjige: *Hidak jegyében = U znaku mostova*, 1974; *Magyar és délszláv irodalmi tanulmányok = Mađarske i južnoslavenske književne studije*, 1984; *A horvát irodalom története = Povijest hrvatske književnosti*, 1996; *Zrínyi époszának horvát epikai előzményei = Hrvatski epski prethodnici epa Zrinjskoga*, 1997; *Déli szláv-magyar szellemi kapcsolatok = Južnoslavenske-mađarske duhovne veze*, 1997; *A Kaptoltól a Ludovikáig = Od Kaptola do Ludoviceuma*, 1997; *Hrvatsko-mađarske književne veze*, 1998; *Erlebnisse und Rezeption Krležas Kerempub-Balladen aus ungarischer Sicht*, 1999.

Mr. Bratislav Lučin
Marulianum, Split

Rodio se u Splitu 1956. Na Filozofskom fakultetu u Zadru diplomirao hrvatski, latinski i engleski jezik. Magistrirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu temom iz Marulićeve latinske retorike. Od 1986 radi kao urednik u Književnom krugu Split, a od 1995. voditelj je *Marulianuma*. Suurednik (s M. Tomasovićem) godišnjaka *Colloquia Maruliana*, operativni urednike edicije *Sabrana djela Marka Marulića*. Područja interesa: starija hrvatska književnost, hrvatski latinizam, opus Marka Marulića. Objavio s Branko Jozićem knjigu *Bibliografija Marka Marulića. Prvi dio: tiskana djela (1477-1997)*, Split 1998.

Prof. dr. Stanislav Marijanović
Pedagoški fakultet, Osijek

Rodio se u Kloštru Podravskom 1935. Studirao je i doktorirao u Zagrebu. Radi kao profesor hrvatske književnosti na Pedagoškom fakultetu u Osijeku. Bavi se slavonskim, poglavito starijim prinosima nacionalnoj književnoj baštini. Među ostalim, objavio knjige *Povratak zavičajnicima* (1983) i *Fin de siècle hrvatske moderne* (1990).

Dr. Atanazije Matanić, OFM
Zadar

Rodio se u Vrbniku (Krk). Doktorirao je na Antonianumu u Rimu. Predavao je na raznim višim crkvenim školama (Antonianum, Lateranum i dr.). Objavio više knjiga i nekoliko stotina znanstvenih radova, članaka i dr. Danas je službeni provincijski knjižničar u Zadru.

Mr. Gabrijela Mecky
Mannheim

Doktorandica, već neko vrijeme radi na području tekstova Judite na njemačkom jeziku. Magistarski joj se rad bavi dvjema nepoznatim dramama *Judita* iz 19. stoljeća, a i tema dizertacije odnosi se na njemačke dramske Judite od vremena reformacije (1534/36) do ekspresionizma (1910).

Dr. don Mladen Parlov
Teološki fakultet, Split

Duhovnik, odgajatelj na Bogosloviji u Splitu te profesor na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu. Doktorirao u Rimu tezom *Il mistero di Cristo - modello di vita cristiana secondo Marko Marulić (Otajstvo Krista - uzor kršćanskog života prema Marku Maruliću)*.

Mr. Cvijeta Pavlović
Filozofski fakultet, Zagreb

Rodila se u Zagrebu 1970. Asistentica na Katedri za komparativnu povijest hrvatske književnosti Odsjeka za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Objavljuje znanstvene i stručne radove iz područja poredbene povijesti književnosti od renesanse do post-modernizma.

Prof. Nikša Petrić
Hvar

Rodio se 1946. godine u Splitu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je arheologiju 1972. godine. Od 1974. godine zaposlen je u Odsjeku za arheologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, pri čemu od 1985. godine živi u Hvaru. Od 1997. godine je članom Istituto Italiano di Preistoria e Protostoria u Firenzi. Dosad je objavio stotinjak znanstvenih radova i članaka iz arheologije i kulturne povijesti. Godine 1971. objavljena mu je knjiga pjesama "Metamore", F. A. B. Šimić, Zagreb 1971. U tisku mu je antologija "Pjesnici Hvara od Marulića do Šoljana".

Prof. dr. Zlatko Posavac
Institut za filozofiju, Zagreb

Rodio se u Kaptolu kod Slavonske Požege 1931. Studij filozofije i južnoslavenskih književnosti završio u Zagrebu, gdje je i doktorirao. Objavio knjige: *Albert Haler*, 1978; *Estetika u Hrvata*, 1986; *Novija hrvatska estetika*, 1991; *Filozofski rukopisi 18. stoljeća u franjevačkim samostanima Slavonije*, 1993; *Đuro Arnold kao estetičar u kontekstu kontroverza hrvatske moderne*, 1996.

Mr. Ružica Pšihistal
Pedagoški fakultet, Osijek

Rodila se 1966 u Vinkovcima. Završila studij hrvatskog jezika i književnosti na Pedagoškom fakultetu u Osijeku, magistrirala na filozofskom fakultetu u Zagrebu 1998. s temom iz hrvatske renesansne filozofije (Frane Petrić). Radi na Pedagoškom fakultetu u Osijeku kao znanstvena novakinja. Objavila više radova iz područja hrvatske filozofsko-estetičke baštine i iz zavičajne književnosti.

Prof. dr. Ante Stamać
Filozofski fakultet, Zagreb

Rodio se na otoku Molatu 1939. Diplomirao komparativnu književnost i engleski jezik na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, studirao muzikologiju u Ljubljani te filozofiju i germanistiku u Beču. Doktorirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je redoviti profesor teorije književnosti u Odsjeku za hrvatski jezik i književnost. Od 1995. do 1999. predsjednik Društva hrvatskih književnika. Autor je više knjiga pjesama, monografije o Tinu Ujeviću, knjiga eseja i studija (*Slikovno i pojmovno pjesništvo*, 1977; *Teorija metafore*, 1988; *Passim*, 1989; *Ranjivi opis sustava*, 1996. i dr. Priredio niz antologija i zbornika. S engleskog i njemačkog jezika preveo mnoga književna i teorijska djela (Joice, Brecht, Rilke, Nietzsche, Huizinga, Jacobson i dr.).

Mr. Gorana Stepanić
Filozofski fakultet, Zagreb

Znanstvena novakinja na projektu *Neolatina Croatica* Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Područja interesa: kasni hrvatski latinizam, biblijska epika, teorijski aspekti latinskih tekstova. Bavi se i prevodenjem s latinskoga.

Prof. dr. Drago Šimundža
Gimnazija "Don Frane Bulić", Split

Drago Šimundža (1935.), svećenik splitsko-makarske nadbiskupije, radi u gimnaziji "Don Frane Bulić" i, kao honorarni nastavnik, na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu. Znanstveni je radnik i publicist, marulolog. Član je brojnih znanstvenih, kulturnih i crkvenih društava, suradnik više časopisa i listova, sudionik na različitim simpozijima u nas i u svijetu. Bavi se teološkim, književnim, filozofskim, etičkim i općim društvenim pitanjima. Objavio je više od 730 jedinica iz tih područja te desetak knjiga.

Prof. dr. Mirko Tomasović
Filozofski fakultet, Zagreb

Rodio se 1938. u Splitu, podrijetlom je iz sela Kučića pokraj Omiša, po struci komparatist i romanist. Diplomirao je i doktorirao na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje i radi od 1971. do umirovljenja. Bio je redovni profesor na Odsjeku za komparativnu književnost i pročelnik Katedre za komparativnu povijest hrvatske književnosti. Osim strukom bavi se i prepjevanjem poezije s romanskih jezika. Iz tih područja objavio je tridesetak knjiga. O Čocu hrvatske književnosti« objavio je mnogobrojne članke, osvrte, studije, rasprave te knjige: Marko Marulić, *Plavca nova* (priredio zajedno s T. Maroevićem), Split 1971; *Zapisi o Maruliću i drugi komparatistički prilozi*, Split 1984; *Marko Marulić Marul* (monografija), Zagreb 1989; Marko Marulić, *Judita* (priredio), Zagreb 1991; *Marco Marulić Marulus*, Lugano 1994; *Marko Marulić, Hrvatski latinisti* (zajedno s Darkom Novakovićem), Zagreb 1994; *Sedam godina s Marulom*, Split 1996; *Marko Marulić/Marcus Marulus*, Split-Paris 1996; Marko Marulić, *Judita* (priredio zajedno s Milanom Mogušem), Zagreb 1996; *Marko Marulić Marul* (monografija), Zagreb - Split 1999; *Nove godine s Marulom*, Split 2000.

Akademik Vladimir Vratović
Zagreb

Rodio se 1927. u Šibeniku. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao klasičnu filologiju. Doktorirao radnjom *Horacije u dubrovačkom pjesništvu 18. i 19. stoljeća*. Umirovljen je kao redovni profesor latinskog jezika i rimske književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Bavi se rimskom književnošću i hrvatskim latinizmom, u prvom redu dubrovačkim, osobito s komparativnoga gledišta. Među ostalim objavio knjige: *Hrvatski latinisti - Croatici auctores qui Latine scripserunt*, sv. I-II, Zagreb 1969-1970 (zajedno s V. Gortanom); *Hrvatski latinizam i rimska književnost*, Zagreb 1989; *Croatian Latinity and the Mediterranean Constant*, Zagreb - Dubrovnik 1993; *Hrvati i latinska Europa*, Zagreb 1996; *Latinsko pjesništvo u Hrvata - dvojezična antologija*, Zagreb 1997; *The Croatian Muses in Latin - Musae Croaticae Latini sermonis - Hrvatske Muze na latinskom*, Zagreb 1998.

Prof. dr. Andrea Zlatar
Zagreb

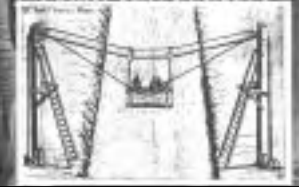
Rodila se 1961. u Zagrebu, gdje je 1984. diplomirala studij komparativne književnosti i filozofije na Filozofskom fakultetu. Magistarski rad *Epska tehnika i biblijski predložak u Marulićevu epu Davidias* obranila je 1988. godine, a doktorirala 1992. godine s temom *Modeli latinske autobiografije u 12. i 13. stoljeću: Ispovijest i životopis*. Sudjelovala je u radu niza domaćih i međunarodnih simpozija. Od 1986. godine radi na Odsjeku za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu, sada u svojstvu izvanrednog profesora. Urednik je dvotjednika za kulturu *Zarez*. Objavila je više desetaka znanstvenih i stručnih radova te knjige: *Istinito, lažno, izmišljeno (ogledi o fikcionalnosti)*, Zagreb 1989; *Marulićeva Davidijada*, Zagreb 1991. i *Autobiografija u Hrvatskoj*, Zagreb 1998.

The Bridge
Literary Magazine

Libar Marca Marula Splichianina V che
 usdari Istoria S fere udouice udite u verli
 haruacchi flosena/chacho ona ub. uoi
 uodu Olopherna Postidu uoi
 che gnegoue/ioslodobi pu
 ch israelchi od ueli
 chreosibili

INTERNATIONAL CONFERENCE
MARKO MARULIĆ, EUROPEAN HUMANIST

Organised by: The Split Literary Circle - *Marulianum*
April 27-29
Split, Institute of the Croatian Academy of Sciences and Arts
Trg braće Radića 7

SCHEDULE OF PAPERS

THURSDAY, APRIL 27

Chairpersons: Branimir Glavičić and Bratislav Lučin

08.15: Speeches of welcome

08.45 Break

09.00

Ivo Frangeš (Zagreb): New Insights and Information on Marulić at the Turn of the Millennium

Drago Šimundža (Split): The Ethical and Aesthetic Unity of Marulić's Works

Charles Béné (Meylan): Marulić et Erasme, lecteurs de Saint Jérôme

Mirko Tomasović (Zagreb): Marulić and Dante (New Information)

10.30 Break

11.00

Branimir Glavičić (Zadar): Latin Orthography in Marulić's Autographs

*Vladimir Vratović (Zagreb): The Textological Method of Veljko Gortan - On the 25th Anniversary of His Critical Edition of Marulić's *Davidias**

*Brenda Dunn-Lardeau (Quebec): L'originalité de l'écriture hagiographique humaniste pré-tridentine dans le *De bene beateque vivendi institutione per exempla sanctorum* (1498) de Marko Marulić*

*Andrea Zlatar (Zagreb): Elements of the Hagiographic Tradition in Marulić's *De institutione bene vivendi**

*Iva Grgić (Zagreb): Male Virtue and Female Virtue in Marulić's *De institutione**

*Gorana Stepanić (Zagreb): Models of Characterisation in *De institutione* and *Evangelistarium**

FRIDAY, APRIL 28

Chairpersons: Lökös István and Drago Šimundža

08.30

Zlatko Posavac (Zagreb): Platonic Components in Marulić's Conception of Art

Bratislav Lučin (Split): Marko Marulić and *theologia rhetorica*
Neven Jovanović (Zagreb): Uttering the Unutterable Word: An Interpretation of Marulić's *Hymnus ad Deum*
Stanislav Marijanović (Osijek): The Epistles of Marko Marulić and Stjepan Brodarić to Pope Adrian VI (with reference to the "against the Turks" theme of the northern Croatian Humanists)
Ružica Pšihistal (Vinkovci): The Rhetorical, Argumentative and Semantic Organisation of Marulić's *Parables*
 10.30: Break
 11.00
Mladen Parlov (Split): The Church of Marulić's Time and Marulić's *Church*
Branko Jozić (Split): Marulić *de novissimis*
Gabrijel Jurišić (Sinj): Christian Prayer in Marulić's *De institutione*
Atanazije Matanić (Zadar): Marko Marulić in Franciscan Historiography: An Interesting Exchange
Nikša Petrić (Hvar): Marulić and Pribojević
Nevenka Bezić-Božanić (Split): Traces of Everyday Life in the Works of Marko Marulić

SATURDAY, APRIL 29

Chairpersons: Charles Béné and Mirko Tomasović

08.30
Gabrijela Mecky (Mannheim): Zum Bild Gottes in Marulićs *Judith* und Greffs *Tragoedia des Buchs Judith* (1536)
Antonia Blasina Miseri (Gorizia): La figura di Marco Marulo attraverso l'omonimo dramma di F. Seismit Doda
Franz Leschinkohl (Mainz): Marko Marulić in the Germanophone Part of Europe - Switzerland
Franciso Javier Juez Gálvez (Madrid): Marulić's Presence in Spanish Libraries
Vinko Grubišić (Kitchener, Ontario): Marulić on the North American Continent
 10.30: Break
 11.00
Dunja Fališevac (Zagreb): The Generic Composition of Marulić's Croatian Lyric Poetry
Lőkös István (Eger): The Function of Prayer in the Structure of Marulić's *Judith*
Ante Stamać (Zagreb): The Metaphor of Fire in *Judith*
Cvijeta Pavlović (Zagreb): Idyllic Paradigms in Marulić's *Susanna*
Srećko Lipovčan (Zagreb): Tin Ujević and Marko Marulić (The Heterogeneity and Relevance of Tin's Marulological Fragments)

Marko Marulić

Judit

Eötvös József Könyvkiadó

Marko Marulić: *Judita*, na madarski prepjevao Lökös István, Budimpešta 1999.

ABSTRACTS

Charles Béné
Université Stendhal, Grenoble
MARULIĆ ET ERASME, LECTEURS DE SAINT JÉRÔME

Marulić comme Erasme ont découvert très tôt l'oeuvre de Jérôme, et lui ont donné dans leur oeuvre une place de choix. Marulić consacre à celui qu'il regarde comme un compatriote une étude contre ceux qui soutiennent qu'il est italien; une vie de saint Jérôme; une poème, enfin, tout à la gloire de Jérôme. Mais surtout, une place de premier plan dans ses oeuvres et surtout dans l'*Institutio*.

Erasme semble réncherir sur l'oeuvre de Marulić. Il assure, dès 1516, une édition complète des oeuvres de Jérôme en 9 vol. Il compose, à son tour, une vie de Jérôme, et suit Jérôme en publiant son *Nouveau Testament* d'après le grec.

Mais les lectures et les choix sont différents. Marulić voit en Jérôme un exemple de vie chrétienne, et une guide pour la vie consacrée. Il le suit dans son rejet de la culture profane (*Ad Eustochium*, XXII). Erasme voit surtout en Jérôme un maître de l'exégèse et un défenseur de la culture antique (*ad Magnum*, LXX). Mais sa *Vie de Jérôme* est un plaidoyer *pro domo*.

Nevenka Bezić-Božanić
Split
TRACES OF EVERYDAY LIFE IN THE WORKS OF MARKO MARULIĆ

Caught in the pincers of Turkish inroads and the difficult economic conditions resulting from Venetian pressures in the second half of the 15th and in the 16th century, the life of Split and its people was increasingly difficult and impoverished. For this reason, the Renaissance could not develop in its full glory in the city, but left only modest traces, mostly under the aegis of the Church. Only the occasional Renaissance relief ornament has been preserved on the houses within the old city centre, and the use objects that comprise the quotidian disappeared in the darkness of the coming centuries. For this reason the slightest description of clothing, jewellery, furniture, fabric or various other household items that fill out and constitute the life of everyman can be found today only in the writing of the time. Carefully reading the work of Marko Marulić, we can find precious clues that together with the terse and only partially preserved archival sources reveal the everyday life of Split in the time of Marulić's life.

Antonia Blasina Miseri
Gorizia
LA FIGURA DI MARCO MARULO ATTRAVERSO L'OMONIMO DRAMMA DI F. SEISMIT DODA

Nella relazione non analizzerò l'*opus* di Marko Marulić ma parlerò di un'opera che lo vede protagonista. Si tratta del dramma in tre atti che porta appunto il nome di *Marco Maurlo*, scritto in italiano da un autore dalmata, Federico Seismit Doda e rappresentato a Zara e a Trieste nel 1843.

Attraverso questo dramma si intendono evidenziare i tratti personali di questo grande umanista europeo, considerato il padre della letteratura croata.

Brenda Dunn-Lardeau
Université du Québec à Montréal
L'ORIGINALITÉ DE L'ÉCRITURE HAGIOGRAPHIQUE HUMAINISME PRÉ-TRIDENTINE DANS
LE *DE BENE BEATIQUE VIVENDI INSTITUTIONE PER EXEMPLA SANCTORUM* (1498)
DE MARKO MARULIĆ

Au XVe s. et au XVIe s. surtout, les critiques sur la *Legenda aurea* de Jacques de Voragine (c. 1261-1266) s'élevèrent tant des protestants que des catholiques. Cependant, les critiques sur son style en latin médiéval et principalement les attaques sur sa faiblesse historique et son merveilleux hagiographique pouvant favoriser des pratiques de piété superstitieuses n'empêchèrent ni la *Legenda aurea* de continuer d'être publiée en latin et en plusieurs langues vernaculaires jusqu'à la fin du XVIe s. ni les écrivains des XVe et XVIe s., même parmi les plus favorables aux idées nouvelles, d'être inspirés par ce recueil de vies de saints. Témoin le *Miroir de l'âme pécheresse* (1531) de Marguerite de Navarre dont l'efflorescence d'images de la pécheresse et de la pénitente héritées de la *Légende dorée* sont encore perceptibles tout en s'inscrivant dans un dessein plus personnel et plus critique du merveilleux.

Ceci laisse penser que les catholiques, qui se sont inspirés de la *Legenda aurea* au XVIe s., n'ont pas attendu les décrets du Concile de Trente pour écarter eux-mêmes les passages jugés trop merveilleux pour leur esprit plus critique. Mieux, on observe le même phénomène non seulement dans littérature mais aussi dans l'hagiographie pré-tridentine humaniste.

En effet, l'héritage de la *Legenda aurea* se retrouve, mais non sans avoir également fait l'objet d'un tri, dans l'oeuvre majeure de morale chrétienne de l'humaniste croate Marco Marulić (Marc Marulle) *De bene beateque vivendi institutione per exempla Sanctorum* publié à Venise en 1498 qui connut un rayonnement européen considérable dans l'original latin et ses traductions jusqu'à la fin du XVIIe s. et qui jouera un rôle de soutien auprès des catholiques persécutés au XVIe s. En bref, Marulić passe soigneusement sous silence sa lourde dette à la *Legenda aurea* et, par la même occasion, l'élagage qu'il fait subir aux motifs hagiographiques des *exempla*.

Une autre particularité de l'ouvrage par rapport à l'engouement contemporain pour l'Antiquité est de s'appuyer dans le sillage de la *Devotio Moderna* de l'humanisme chrétien sur les sources bibliques de l'Antiquité chrétienne afin de lier ces figures saintes à l'enseignement de l'Écriture. L'objectif clairement visé par ce moyen est la défense et illustration de l'Antiquité chrétienne jugée supérieure à l'Antiquité païenne et ses "faux dieux". Néanmoins, les vies des héros antiques, bien que rejetées en principe, servent en filigrane de faire-valoir à celles des héros chrétiens et orientent le discours sur l'éloge de la vertu et la recherche de la sagesse.

Il serait donc intéressant d'étudier cette oeuvre de l'humaniste Marulić, à travers l'exemple de la vie de saint Dominique, afin de voir quels éléments du merveilleux chrétien sont tantôt conservés et quels aspects de l'hagiographie et de la piété traditionnelles sont tantôt intégrés, tantôt renouvelés dans cet ouvrage. Outre cela, il est indiqué de faire état de la profonde originalité de la structure de ce recueil qui rompt avec la présentation des saints selon le calendrier des saints de l'Église universelle pour lui préférer un classement moral par genre de vertu appelant des motifs hagiographiques centrés sur les *vitae sanctorum* plutôt que les listes de *miracula*, le tout dans une facture qui se pique d'être élégante. En revanche, l'*Institutio* s'écarte de la tradition médiévale des *tabulae exemplorum* à la fin des légendiers, par des *exempla* qui font la critique des religieux et non seulement des laïcs. L'oeuvre de Marulić sera également examinée à l'aide de l'édition d'Anvers (1577) de l'anglais John Fowler dans laquelle, pour la première fois, les emprunts continus à la *Legenda aurea* sont tous indiqués en marge. Ces notations des sources hagiographiques médiévales seront reprises dans les deux traductions en français post-tridentines de Marulić: celles de Du Mont (1585) et De Billy (1587).

Enfin, l'apport à l'écriture hagiographique du légendier de Marulić ne doit pas être apprécié uniquement par rapport à ses prédécesseurs mais également à la lumière du renouveau des

légendiers selon les décrets du Concile de Trente qui vit éclore, entre autres, l'oeuvre de transition les *Flos sanctorum* de Villegas, en 1578 ainsi que les *Flos sanctorum* de Ribadaneira en 1599. Car, alors que des recueils plus orthodoxes deviennent disponibles, la diffusion de la mise à jour hagiographique et rhétorique du recueil humaniste pré-tridentin de Marulić se poursuit.

Dunja Fališevac

Faculty of Philosophy, Zagreb

THE GENERIC COMPOSITION OF MARULIĆ'S LYRIC POETRY IN CROATIAN

Although neither the number nor the extent of Marulić's poems in Croatian has yet been precisely defined, an attempt will be made, on the basis of a reasonably accurately determined body of his Croatian poetry, to characterise poems in terms of theme, style and meter. On this foundation, the corpus will be categorised in terms of genre, including reference to the generic tradition to which a given poem is related. In a large number of his short poems, Marulić relied on psalmody (*Prayer against the Turks*, *Complaint of the City of Jerusalem*). Also important were the poetics of the Croatian makers' poetry, and the poetic components of Latin religious lyrics. Marulić's poetry written in Croatian is marked by a kind of poetic syncretism: the use of ancient forms and procedures (the epigram and the satire) for religious and Christian material, and the employment of Biblical forms (the psalms) for political poetry.

Marulić's poetry in Croatian shows that the concept of the lyrical in the modern sense can be seen only rudimentarily. An endeavour will thus be made, according to this conclusion, to determine Marulić's attitude to the idea of genre in literature. While the concept of the epic is given extremely clear and precise shape, in line with the classical understanding of the concept, in his work the idea of the lyrical remained within the framework of medieval indeterminacy. Such a conclusion might assist in the establishment of a chronology of Marulić's works.

Ivo Frangeš

Zagreb

NEW INSIGHTS AND INFORMATION ON MARULIĆ AT THE TURN OF THE MILLENNIUM

Let us be at once clear and unambiguous. The reading of Marko Marulić, the European humanist, goes on today, but it has grown apart from the first up-flaring of Marulology since 1869, when Marulić's works, thanks to the care of Ivan Kukuljević Sakcinski, came out in *Old Croatian Writers*. Or since 1901, when Šrepol and Kasandrić published studies about Marulić "the father of artificial Croatian poetry", on the occasion of the great national celebration in Zagreb of the fourth centenary of *Judith*. At the turn of the millennium, the scholarly approach to the work of a writer whom Rafael Levaković, as long ago as the 17th century, called "post divum Hieronymum Dalmatiae secunda gloria" is far and away broader and more prosperous, for it draws on the broad-ranging work of various disciplines: linguistics, discourse studies, philology, translation studies, national and comparative literary history and theory, philosophy, theology and Bible studies. This applies to all the areas of Marulić's polyglot work, to the Latin works, the verses in the Croatian manner, and to fresh intertextual knowledge about Marulić's writing, particularly about *Judith*, to numerous studies from the realm of his work in translations. In short, to increasingly frequent modern evaluations. This paper will discuss these features. A few examples can be adduced. In the time of the Marulić jubilee of a hundred years ago, *The Davidiad* was more of a legend, surrounded by doubts and uncertainties. And how great the metrical, stylistic and aesthetic value of this excellent poem was, a poem which is completely a part of the great tradition of the Virgilian epic, could not even be guessed at without the text and the translation of it. The same goes for the two recently discovered Glasgow manuscripts

of Latin epigrams and love poetry. And for *Repertorium*, which bears witness to the breadth of Marulić's learning, and his comprehensive presence in the field of European humanism. And *Marulić's Latin Dictionary*, one of the last volumes of his *Opera omnia*. There is also his extensive correspondence and finally the *Bibliography*.

We shall adopt, continue and endeavour to back up the comprehensive designation of Mirko Tomasović and Tonko Maroević (M. Marulić, *Versi barvacki*, Erasmus, 1996): "Marko Marulić, the first classic of Croatian literature and a humanist of European reputation." According to the unanimous judgement of literary history in the 20th century, European literature has known certain classics in the eras of its existence: Homer, Virgil, Dante, Shakespeare and Goethe. However, notwithstanding broader world criteria, it is possible, it would seem, to use the term classic in the evaluation of writers of all fairly homogenous and developed national literatures. In Croatia, Marko Marulić is such a writer: the father of Croatian literature, as he is known. This is not a mere convention. We know that from the beginnings of Croatian writing in the Baška Inscription to Marulić almost four centuries went past. And so this fatherhood refers to the classicalness mentioned, confirmed in terms of value by the synthesis and universality in his writing. Marulić's work, classically and currently, reconciles two significances: the already mentioned breadth of traditional scope and his temporal inexhaustibility. New readings will make clear the rise and growth of the author, a fully equal participant in Humanist literary trends in the 15th and 16th centuries, and one active on the warring periphery of the European space.

Branimir Glavičić

Faculty of Philosophy, Zadar

LATIN ORTHOGRAPHY IN MARULIĆ'S AUTOGRAPHS

Latin orthography among the Humanists was not that of the classical era. From this point of view, greater or smaller divergences can be seen, mainly of medieval origin, which vary from writer to writer, work to work, and which are not uncommon within the work of the same writer. This is mainly to do with a different or uneven or inconsistent way of recording many of the phonemes / ê here denotes "e caudata" / (e.g., *cêlum* instead of *caelum*, *sydera* for *sidera*, *nuncius* for *nuntius*, *solatium* for *solacium*, *bellua* not *belua*, *paliu* not *pallium*, and of doublets like *êger* and *eger*, *heres* and *hêres*, *martyr* and *martir*, *Holophernes* and *Olophernes*, *blasphemia* and *blasfemans*, *satiare* and *saciare* and triplets like *femina*, *fêmina* and *foemina*, *Africa*, *Affrica* and *Aphrica*, and so on). It is necessary to know these particular features because the quality of the editorial work of recent editions, which will be judged by the rigorous criteria of contemporary textual scholarship, largely depends on them. For this delicate work to be done the way it should, it is very useful to have the autographs, particularly of a given work that we wish to publish in a contemporary edition. To do with Marulić, we are in a better situation than we are in the case of many other Latin authors in Croatia, because we do actually possess autographs of many of his works. Thus to a large extent we have the relevant facts that adequately, although not everywhere completely, illustrate his habitual practice with respect to orthography.

It should nevertheless be stated that not all Marulić's autographs are equally authoritative for this work. Thus the autograph of his most extensive work, *Repertorium*, which consists of excerpts from a large number of heterogeneous sources, shows so many differences in grammar and spelling that it is justified to take them as being a reflection of the differences in his authors, rather than of Marulić's own unevenness or inconsistency. Only in this way is it possible to explain the difference in the name of the prophet Isaiah - *Isaias* and *Esaias*, or the six-fold variation in the name of Abel's brother: *Cayn*, *Chayn*, *Chain*, *Cainus*, *Caym* and *Caim*.

However, from an analysis of the entire number of Marulić's autographs it can be concluded that his orthography is only moderately uneven, and that the writer did actually aim at a certain unity of usage - even at the price of a certain lack of intelligibility (for example, he used *M.* as an abbreviation for both *Marcus* and *Manius*). It can also be stated that he is from this point

of view in his approach nevertheless closer to today's rules of spelling and grammar than most of his contemporaries (in, for example, the matter of writing upper or lower case letters).

Iva Grgić
Faculty of Philosophy, Zadar
MALE VIRTUE AND FEMALE VIRTUE IN MARULIĆ'S *DE INSTITUTIONE*

The interpretive tool that was bequeathed to the humanities by the application of the concept of gender (as a trans-historical world-view construct based on a binary opposition of sexes) has proved very fertile in the last decades in the study of religious literature. It has given rise to a body of texts that follow the history of Christian doctrine (dealing mainly with the Bible and the patristic and scholastic texts) from this point of view, questioning the axiomatically presupposed universal inspiration of its ontological and ethical premises, during which they sometimes turn out to be gender-conditioned.

It is the objective of this paper to investigate the composition of Marulic's *De institutione* in that segment of it that both conceals and reveals the viewpoint so denoted. Although Christian virtue, as both concept and religious stronghold, is certainly heteronymous to the female - male gender opposition, the different proportion of male and female *exempla* for individual virtues, the differing structural place that the *alter sexus* occupies in the illustration of individual virtues (mingled with male examples, named after male examples, and, only in two cases, dealt with in a different chapter) and the different discursive treatment of female examples (the most obvious difference being that in the transitional formulae) offer adequate stimulus to and justification for an approach from the perspective of gender, in which the final question will necessarily be: are both the genders, in the world of Marul's *Palaestra Christianarum virtutum*, subject to quite the same hierarchy of virtues?

Vinko Grubišić
University of Waterloo, Canada
MARULIĆ ON THE NORTH AMERICAN CONTINENT

This extensive topic is approached to provide some initial information about Marulic in American encyclopaedias and other compendia and reference works, and to state to what extent printed works are available in American libraries. Short mention is also made of the most important papers about Marulic appearing in American journals (Mirko Usmiani, Ante Kadić, Henry Cooper...). Proof that scholars in the USA value Marulic very highly can be found in the third number of *Harvard Slavic Studies* having published an extensive work about the Croatian humanist by the Marulic scholar Mirko Usmiani, who is not widely known in Croatia.

In the extensive and very comprehensive catalogue *The National Union Catalog Pre-1956 Imprints* (vol. 365, pp. 690-692) there is a list of Marulic's work only in the leading American libraries, a list that is really quite impressive, of which there will be more in detail in the paper. There are the following Latin works by Marulic:

The Antwerp *Opera omnia* of 1601, *De institutione...* (under various different titles and in various Latin editions) in several copies (two Italian translations, one Portuguese and one Spanish of the work ought to be mentioned). The English commentary to the censored Portuguese edition is of interest, and the present author provides a Croatian translation of it in this paper. As well as the popular work *De institutione*, the catalogue also mentions two different editions of the *Evangelistary* (1519 and 1532).

Other works that are mentioned are: *Liber Marci Maruli spalatensis de Laudibus Herculis* of 1524 and an Italian translation of the work entitled *Dialogo de Marco Marulo. Delle eccellenti virtu et marauigliosi fatti di Hercole, Quinquaginta parabole* and *Epistola ad Adrianum VI.*

Most of the score or so printed extant copies of Marulic's Latin works are in libraries in

Boston and New York, which needs cause no surprise when one considers how important Marulić's works were among Catholics all round the world.

It is interesting that the famed Library of Congress possesses only one copy of the work *Epistola ad Adrianum VI* and two copies of the polemical writing *Animadversio*, which is bound in with two editions of Lucić's renowned historical work.

The author of this survey considers this just a first step in the study of Marulić's reception in North America, for the printed works deserve thorough and wide-ranging study.

In the future it will be interesting to do research, as far as it is possible, into the routes and ways in which his works got into American libraries, for the routes will often take us not only to interesting travellers but also to the very sources.

Neven Jovanović
Faculty of Philosophy, Zagreb
UTTERING THE UNUTTERABLE WORD:
AN INTERPRETATION OF MARULIĆ'S *HYMNUS AD DEUM*

Hymnus ad Deum (*Hymn to God*) is written in 117 hexameter verses, and is the longest Marulić's Latin poem after the *Davidiad*. In the *Hymn*, Marulić celebrates God the Father, God the Creator. The approach in the poem is markedly humanist, using images and subtexts from pagan antiquity, the *Hymn* thus standing out from most of the Split writer's religious poems (*Carmen de doctrina*, *Ad Virginem beatam*). *Hymnus ad Deum* was published for the first and only time by M. Šrepol a little over a hundred years ago (1899), and is a work that is not very accessible even in Latin, even today. The poem has never been translated into Croatian. For this reason I shall first of all provide some insight into the new edition of the Latin text and a Croatian paraphrase.

I shall interpret *Hymnus ad Deum* as a poetic text. This means primarily that the focus of my interest will be the work itself, its structure and the manner in which it creates poetic tension. In my opinion, that is, some of the images of this poem are remarkably intelligible to today's poetic sensibility.

I shall also consider the way Marulić fits in to the generic context, since he highlighted his desire that the poem should belong to the genre of the hymn in the very title.

Then I shall investigate the macro-structure of the hymn: the composition (its harmony has already been emphasised by Šrepol and Tomasović) and the strategy of the text. Movement in the poem takes place at several levels. Emotive invocations alternate with a chronologically ordered catalogue of the divine cosmogony. The grandness of the images of the catalogue is opposed to non-utterance, the frequently stressed incapacity of human language to talk of God. The text has clear borders (a prologue, an intermezzo and a finale) where the lyrical voice addresses not God but the Muse. This is a further source of tension. The appearance of the Muse reveals *Hymnus ad Deum* to be a symbolic emulation of the Divine act of creation, the poet recreating the world, this time in words. He does this with a fitting pious modesty; nevertheless, the creative strength mobilised for his enterprise, the power embodied in the Muse, is potent, unconquerable and not subject to any control.

In continuation, the interpretation will investigate the poetic features of *Hymnus ad Deum* at the level of language. In the oral presentation I shall discuss the poetic effects of individual images and verses (for example, why the Muse in line 2 has *magnanimum pedem*, a stout-hearted / bold foot), the implications of recurring phrases (for example, the relationship: *capit - capax - captum* in ll. 21, 103, 105) and locate certain "blank spots", unclear areas in the poem (ll. 26 and 44 for example). The written version of the research will contain a micro-stylistic commentary, in which this kind of analysis will be carried out consistently for the whole of the poem, and be expanded with stylistic and lexicographic data, as well as comparisons with material from other Latin texts by Marulić and other Latin poetic texts.

Branko Jozić
Marulianum, Split
MARULIĆ DE NOVISSIMIS

The swelling political and religious crisis in Marulić's time culminated in the conviction that humanity had arrived at a watershed of its history, to a renewal that was not just yearning or expectation of the golden age. On the contrary, this was a time that engaged many, from the sermon writers who announced the coming of the end of the world to the humanists who were drawing up new models of educational and intellectual formation.

In such an atmosphere, Marulić too, as a convinced humanist, was involved in man's engagement for the perfection of his own being via virtue. He attempted to motivate his readers by offering them heartening examples of the saints; he concluded his *De institutione* with a sixth book in which he dealt with the last things. He also dealt with the same topic in *Parables* 47-50 and in *Sermon about the Last Judgement of Christ*. Basing his address only on citations from the Holy Scriptures, he followed the basic Christian doctrine *de novissimis* (the resurrection of the dead, Christ's coming to judge the quick and the dead, to give some eternal bliss, others eternal damnation). Avoiding certain topics that had been much in evidence in the tradition and were even at that time in fashion, Marulić improved on the framework of his time and his teaching is universal. He does not talk of the intercession of the saints or the Blessed Virgin at the judgement, of the remission of temporal penalties, does not encourage people to look for salvation via this or that penitential practice, or pilgrimages or sacraments. There is no trace of millenarian hopes: he does not talk of the liberation of the Holy Land, the conversion of the Muslims, the appearance of the *pastor angelicus* or a new Charlemagne, nor of the unification of the world in peace and harmony. When he does in fact talk of general phenomena, it is always the individual that is at the centre, and the individual fate, which depends on the virtuousness of the life lived before the Judgement Day. At bottom, his speech is essentially characterised by optimism: no one outside man himself determines his eternal fate. Every virtuous deed will be valued and rewarded, even those done in retirement, which have experienced no recognition on earth.

Francis Javier Juez Gálvez
Complutense University, Madrid
MARULIĆ'S PRESENCE IN SPANISH LIBRARIES

Not much has so far been written about "Marulić in Spain"; research has been done into the outstanding reception of the Spanish translation of *Carmen de doctrina* by Fray Luis de Granada (1504-1588), and it is known that it was read by St Francis Xavier (1506-1522) (who had a copy of the *De institutione* with him on his travels, along with his breviary) and by Francisco de Quevedo y Villegas (1580-1645) (who possessed one of Marulić's works, also probably the *De institutione*). Also known is a Madrid edition of the Spanish translation of the *Evangelistary* and the *Fifty Parables*, of 1655, and the phantom Spanish translation of the *De institutione* is still being sought.

However, to date no research has been done into the presence of Marulić's works in Spanish libraries - and it is far from negligible. Editions of Marulić can be found in libraries in at least a score of cities in Spain. It would seem that the richest stocks are in the National Library in Madrid, but other libraries, both in Madrid and elsewhere, possess books by Marulić, in Latin and in translations into the vernacular. As well as the only previously known specimen of the Spanish translation of the *Evangelistary* in the National Library of Madrid, in other libraries and cities there are copies of this edition. A considerable number of Marulić books are to be found in the Library of the Faculty of Philosophy of the Complutense University in Madrid and in the General Library of the University in Valencia. Editions of Marulić's works can be found in many of the regions (both Castiles, Catalonia, Valencia, Aragon, Andalusia).

Gabrijel Jurišić
Franciscan High School, Sinj
CHRISTIAN PRAYER IN MARULIĆ'S *DE INSTITUTIONE*

No religion can exist without prayer, because prayer is of the very essence of religion. Christianity too devotes a proper attention to prayer. Countless books and treatises have been written about it, and there are several schools of prayer.

Prayer is an encounter and dialogue with God. This is one of the many definitions. It can be divided into four types: praise of God, thanks for benefits, repentance for sin and prayers for beneficence. Prayer can be oral (the utterance or chanting of set forms) or thought (thinking about God and spiritual realities).

Marulić accepted everything that theologians and teachers of the spiritual life said about prayer on the basis of Revelation. He wrote no treatise on prayer, but faithful to the title of his work recommended the Christian soul a virtuous life according to the examples of the saints - *De institutione bene vivendi per exempla sanctorum*.

The writer wishes to prompt both himself and others (Foreword) to the attainment of the evangelical virtues, i.e., Christian perfection according to the examples that the saints in their lives extended to the Christian. How much the writer was concerned to state the true teaching of the Church can be seen from the Foreword: "Lord... inspire me... help me while I write... so that I should not stray from what is Thy will". After the first book, in which he says that it is necessary to shun earthly riches and pride, to be lowly and poor, he devotes a good part of Book Two to care for prayer and the way to pray. Then he highlights the power of prayer and warns of the pitfalls that lay in the way of good and pious prayer. He talks also of contemplation, i.e., supreme prayer, and of the reading of the Scriptures as preparation for prayer.

The writer has an introduction to each of these topics, bearing them out with quotations from the Scriptures, and then giving examples from the lives of the saints, starting with the Old Testament, going on to the New, and then from the times of the early Christians up to his own day. He very largely adheres to this plan or order.

Mentioning an individual event from the life of some saint, he will often quote the Bible, and at the end will offer some concrete moral, for example, how prayer helps souls in Purgatory.

From everything that Marko wrote about prayer, it is clear that he is stating the doctrine of the Church, and that he values prayer very highly, considering it a component part of the Christian life, and a particular aid in the search for Christian perfection. Apart from this, it can be concluded from all his writings that Marulić did not only write handsomely about prayers, recommending them to others, but also himself consistently and with great piety resorted to prayer.

Franz Leschinkohl
Mainz

MARKO MARULIĆ IN THE GERMANOPHONE PART OF EUROPE - SWITZERLAND

Through many years of searching for books by Marko Marulić in libraries throughout Europe it has been discovered that the Germanophone area (Germany, Austria and the German language part of Switzerland) was not only the most fertile ground for his books, but is still so today, as witnessed to by the 806 Marulić works that I have managed to register in this region (Germany 515, Austria 179, Switzerland 112).

As well as these 806 books, which bear witness to the very considerable dissemination of Marulić's books in the German-speaking area, I also managed, outside this area, all round Europe, and even in America, to discover some 200 more of his books, and thus save over a thousand books from oblivion and bring them back under the wing of Marulology. In the search for books of Marko Marulić round Switzerland there was no lack of surprises, for which the arrival of a

packet from the National Library in Berne with a photocopy of the catalogue page of the book *Marulius M. Maruli M. S. J., De religiose pieque vivendi institutione per exempla ex V. et N. Testam. Antv. 1573* was very largely responsible. This was found in the library of the canton of Obwalden in Sarnen and is a book that was so far unknown, although Mirko Tomasović does mention it on p. 127 of his book *Marko Marulić Marul*. I found out surprising facts about unknown Marulić books from the encyclopaedic work *Trésor de livres rare et précieux*, published in 1863 by the Librairie H. Georg of Geneva in concert with publishers in Paris, London and Dresden. In Vol. 4 on p. 435 we read *Mar. Spalat. dictorum factorumque memorabilium LL. VI. Antv. 1540. in-8°*, a book that was printed before the one by Fowler in 1577. There are two more books of Marulić that are unknown to us, *Parabola L. Basil. 1517. in-8°* and *Evangelistarium. Ven. in aedibus Jac. Leuci 1518. in-4°*.

As a curiosity, the librarian of the cantonal library of Vadian, St. Gallen, reports that their *Evangelistary*, printed in Basle in 1519, is bound up with the book *De causa Boemica*, by Jan Hus (1370-1415), excommunicated in 1410, and in 1414, during an effort to defend himself at the Council of Constance, arrested and burnt at the stake as a heretic.

Srećko Lipovčan

Erasmus Naklada, Zagreb

TIN UJEVIĆ AND MARKO MARULIĆ

(The Heterogeneity and Relevance of Tin's Marulological Fragments)

Although, alas, Tin Ujević did not leave a complete cultural survey about Marulić - like his youthful one about *Natko Nodilo* (1912) or his mature one about Luka Botić (1930) - writer kept company with writer in public for a full three decades, from 1910 to 1940, and not only in the famed *Farewell* of 1914, poetically undoubtedly the most powerful, in cultural terms the most valuable and to the general public best known testimony. *The various nature* of the overall attitude can be found only if we take into consideration two familiar early poems (*Petar Zoranić* and *Our Dames*) and thirteen different, in typological and functional terms, and lesser-known *pieces of prose*.

All in all, it is possible to talk of some score of Tin's *Marulological fragments*, in which Marulić is for him most frequently the supreme symbol of a whole culture but can also be a welcome visitor to a column or essay, the good spirit of Split. If one time, in a bitter struggle against those who were stealing his native ground, he appeals to him as a star witness, at another time he cannot do without him in setting forth the importance and significance of his own cultural heritage in European terms. In unrestrained youthful enthusiasm he carries on a legitimate argument with Marulić on behalf of Matoš who "like Marko Marul "fortified the hearts of our people" with the cult of our energetic past", but only two years later, with equal youthful lack of control and sincerity, but this time illegitimately, wishes to put widow Judith by force into the tent of the "avenger of Kosovo".

Without evading examples of the columnist's facility or ideological error, the paper would like to describe these *Marulological fragments* typologically, reveal the varying contextual and functional determinants, draw attention to their significance in Tin's oeuvre: as structural elements in thinking about the European and national, contemporary and inherited culture, spirituality and poetic skill, political and social reality. The description would be incomplete without some insight into the relevant scholarly or journalistic reflections of Tin's *Maruliana* from 1929 to 1999 (V. Gligorić, I. Hergešić, V. Pavletić, V. Popović, M. Mirković, Š. Vučetić, A. Stamać, I. Frangeš, M. Tomasović, B. Lučin).

Lökös István
Faculty of Philosophy, Debrecen
THE FUNCTION OF PRAYER IN THE STRUCTURE OF MARULIĆ'S *JUDITH*

In his discussion, Petar Skok writes about *Judith* (*On the style of Marulić's Judith*) that "from the epistle of Marulić's *Judith* it appears that his religious epic is a restyled Bible story. This means that the narrative part is not original, only the style. In literary history this is the same phenomenon that we see in, for example, French classical tragedy. Its material is not original, only the style." Accepting everything that Skok says about the originality of the style of Marulić's *Judith*, we could add to this that in Marulić's work apart from originality of style, there is also originality in the composition and the epic structure. A year ago at the Marulić round table we read a paper about Marulić's having written his epic under the influence of the theory of artistic imitation (*imitatio, mimesis*) in the Renaissance meaning of the word. The Split poet, as *poeta eruditus* of the Renaissance, had inherited a complex Christian tradition, as well as, at the same time, the devices of the traditional technique of the epic (the invocation, epic narration, episodes, enumeration, the epic simile and so on), as well as the motifs of ancient mythology, history, literature, and the many Biblical motifs outside the Old Testament Book of Judith. Everything that Marulić had received comes from various traditions, enriching the Biblical material of his literary work. Apart from the elements of the structure mentioned, a very important rôle is played in the epic by the prayers, which will confirm the morality of Judith's deed. On the one hand it supports her pretence vis-à-vis Holofernes, which is in a moral sense a lie. However, this lie is a *pia fraus*, so called, which is in harmony with the theoretical understanding about which Marulić writes in more detail in Book IV of *De institutione* under the title of "De veritate colenda mendacioque fugiendo". In a summary of the Biblical text of the Book of Judith, Marulić asks: "Quis tamen JUDITH viduae sutelas dolosque et mera mendacia audet accusare, quibus patriam obsidione, Iudaeam omnem, hoc est, Dei populum servitutis periculo liberavit?" And his answer: "Tot igitur bona illo figmento comparata sunt, quot sine illo mala secutura erant."

Bratislav Lučin
Marulianum, Split
MARKO MARULIĆ AND *THEOLOGIA RHETORICA*

Marulić's epistle to Toma Niger dedicating the *Dialogue about Hercules* to him is a text the importance of which is in inverse proportion to its length. So far it has been dealt with only by Branimir Glavičić in his fundamental study *Marko Marulić and Erasmus of Rotterdam*. However, the epistle to Toma Niger is important as one of the very few places in Marulić's oeuvre where the humanist of Split gives an express statement of his literary standpoints. This work analyses in detail the central part of the epistle, in which Marulić gives his views on the relationship between rhetoric and religious literature. It will be seen that this episode is structured in terms of a series of binary oppositions between desirable and undesirable features in religious literature, from which we can clearly distinguish which literary tradition Marulić acknowledges his own. Marulić describes the desirable qualities (along, of course, with *pietas*, which occupies pride of place) in expressions that unambiguously recall the rhetorical theory of antiquity, and then the best tradition of Renaissance Humanism: *eruditio, eloquentia, uenustas, pristina pigmenta rhetoricique colores, delectatio*. A more detailed terminological analysis will show in addition an intertextual link with Erasmus' writings (*Praise of Folly, The Handbook of the Christian Soldier*).

The epistle to Toma Niger can be read as an *in nuce* manifesto of rhetorical theology, as it is called (the term was brought into circulation by Charles Trinkhaus in 1970). *Theologia rhetorica* is the kind of approach to religious considerations, religious teaching and encouragement to

an active application of religious principles in which more trust is placed in the power of rhetoric than in philosophy and dialectics. It might be said that it is a *philosophia moralis Christiana modo rhetorico* that is at issue here. Among the Humanists, such views were worked out theoretically by Lorenzo Valla and Aurelio Brandolini, and in practice were applied by Sicco Polenton, Bartolemeo della Fonte, Christoforo Landino and others. Although theological rhetoric is met with in various genres, its principles can best be seen in the Humanist sermon. It is also revealing that in Marulić's oeuvre the clearest practical employment of the views laid out in the epistle to Toma Nigier is to be found in his *Sermon about Christ's Last Judgement*.

Stanislav Marijanović

Faculty of Education, Osijek

THE EPISTLES OF MARKO MARULIĆ AND STJEPAN BRODARIĆ TO POPE ADRIAN VI
(With reference to the "against the Turks" theme of the northern Croatian Humanists)

When they took the fortress of Zimpe on the Gallipoli Peninsula and then the strategic fort of Gallipoli itself on the Dardanelles in 1354, the Turks for the first time crossed over onto and ruled part of the European mainland. From then on, in the centuries to come, the Ottomans were to become the European nightmare, and Turkophobia, *contra Turcas*, the theme of Marulić's prayer against the Turks rings out in dedicatory and poetic speeches and epistles and elegies, as an inaugural and general *agitatio actualis* genres of Croatian and European Humanism. Renowned Croatian Humanists, high ecclesiastical dignitaries, diplomats of the state, court envoys and orators, Turkish prisoners and surviving eyewitnesses, advocates of a war against the Turks and peace among states, or sorrowing poets and journalists, sent them to European monarchs and popes from the Croatian "bulwark of Christianity". Their epistles and speeches have an experiential, conceptual, cognitive and hortatory function, as documented by the collection *Speeches against the Turks* published by the Split Literary Circle (Logos, Split 1983). This mentions but does not encompass the speeches, epistles and texts of the Humanists of northern Croatia, before and after Marko Marulić and his contemporaries, to whom the author refers (Ivan Vitez of Sredna, Janus Pannonius, Nikola Modruški, Stjepan Brodarić and Bartol Đurđević).

The speeches and epistles to Pope Adrian VI of Toma Nigier Mrčić and Duke Bernardin Frankopan are juxtaposed and interpreted, while those of Marko Marulić are compared with the speeches and epistle of Stjepan Brodarić, who survived the Battle of Mohacs. In them, relying on the genuine authority and pastoral stance of Adrian VI, and in the name of his king and people, of women and children, Brodarić in a hortatory appeal, with an accusation of unparalleled sharpness, addressed the Pope and came down on the lack of concert of the great European "silence in the defence of "our cause". His statements about the fate of the Croatian nation, "endowed with misfortune", falling in its defence, and being blamed for dying, are both prophetic and the fruit of knowledge. With the publication of his "genuine account" of the Battle of Mohacs, Brodarić's speeches and epistles to the pope survive because of their importance and influence as memorandum, because of their durability as monument, and because of their inheritance as testament.

Atanazije J. Matanić

Zadar

MARKO MARULIĆ IN FRANCISCAN HISTORIOGRAPHY: AN INTERESTING EXCHANGE

It was already known, and known much better after the Split edition of *De institutione* and *Evangelistary*, how many saintly examples Marulić quotes from medieval Franciscan hagiography, mainly, of course, from the life of St Francis of Assisi, whom he mentions frequently with a special sensitivity. Although Professor Glavičić has endeavoured to mention all these *loca* very carefully, the current writer thinks it might be possible to do more and better, not only because

Franciscan hagiography is a rich source of Marulić, with a few minor doubts, but also because many Franciscan historians, starting in the 16th century, were to cite Marulić as their source. This exchange was to go on later, although the research detailed here stops at about 1650. We think the matter deserves to be presented, because it is a contribution to a better understanding of Marulić's influence, and not only of his sources. It would seem that this area has been inadequately researched to date, the more so if the research spreads to the other orders, such as the monastic orders, and the Dominicans, or Marulić's more or less specific theological sources.

The paper is divided into three parts: 1, Franciscan hagiographic sources in Marulić in general; 2, Marulić in Franciscan hagiography up to the mid-17th century (four major Franciscan historians used him), and 3, some minor questions about the subject (for example, Marulić and the monks, the direct and indirect use of sources, the question of the late canonisation of St. Bonaventura, Marulić between Thomist Aristotelianism and Neo-Platonism, Marulić and the heretics of his time (particularly in the *Evangelistary*), Marulić's first inclination towards eremitism and then his sound stance towards the apostolic life.

Gabrijela Mecky.

Mannheim

“MERCKET DAS / GOTT ZUERNET NICHT SO / GLEICH WIE EIN MENSCH
PFLEGT OFFT ZU THUN” - ODER ETWA DOCH?
ZUM BILD GOTTES IN MARULIĆS *JUDITA* (1501) UND GREFFS
TRAGOEDIA DES BUCHS IUDITH (1536)

In meinem Vortrag wird es darum gehen, differente Gottesbilder in ausgewählten Judith-Texten zu untersuchen. Im Mittelpunkt des Interesses steht damit das aus dem zweiten vorchristlichen Jahrhundert stammende Buch *Judith*. Im Buch *Judith* wird die Geschichte einer Witwe erzählt, die durch einen Mord zur Retterin ihres Volkes wird. Der Judith-Stoff wird insbesondere in der Literatur immer wieder aufgegriffen - unter anderem auch in der kroatischen und der deutschen Literatur.

Es ist für Mythenreprise - also auch für Reprise des Judith-Stoffes - charakteristisch, dass ihnen ein konstantes Handlungsgefüge zugrunde liegt, dass aber Charaktere, Motive und Gesamtaussage historischen, kulturellen und subjektiven Umdeutungen unterliegen. Durch die Plotstereotypen treten Divergenzen unterschiedlicher Bearbeitungen deutlich hervor. Geht man nun weiterhin davon aus, dass die Vorstellung von Gott keine ahistorische und akulturelle Kategorie ist, so lässt sich schliessen, dass sich in verschiedenen literarischen Texten auch verschiedene Bilder von Religion und Gott herauskristallisieren.

Literarische Texte reflektieren 'Lebenswelt': Sie verarbeiten Wahrnehmungen von Wirklichkeit und erschaffen durch eben diesen Prozess der Verarbeitung andere, veränderte 'Lebenswelten' - meist verstärkt in Phasen gesellschaftlichen Wandels. Um 1500 haben wir sowohl im kroatisch- als auch im deutschsprachigen Raum Zeiten des Umbruchs: Die Neuzeit hält allerortens Einzug und mit ihr eine verwirrende Anzahl revolutionär anmutender politischer, philosophischer und natürlich religiöser Denk- und Glaubensansätze. Und genau um letzteres soll es nun gehen: um die religionsphilosophischen Diskurse in zwei Texten, die zu dieser Zeit an ganz unterschiedlichen Orten Europas entstanden sind.

Mit Marulic's *Judita* (1501) und Greffs *Tragoedia des Buchs Iudith* (1536) sind zwei Texte konzipiert worden, in denen konträre religionsphilosophische Ansichten verhandelt werden. Die Texte dieser gelehrten Zeitgenossen, die beide bestens mit humanistischem Gedankengut vertraut sind, verraten schon auf den ersten Seiten des "Libro Parvo" beziehungsweise des Prologs, worin sich ihre Welt- oder genauer ihre Himmelsbilder unterscheiden. Während sich in Marulic's *Judita* fast durchgehend das alttestamentarische, katholische Bild von einem zürnenden, grollenden Gott zeigt, dessen Gnade hart verdient sein will, wird in Greffs programmatisch-didaktischem Schuldrama das neutestamentarische, reformatorische Bild eines sanften, vergebenden Gottes propagiert. Lediglich der Plot stimmt hier noch mit dem biblischen Prätext überein: Greff

vermittelt den Eindruck, man befinde sich, trotz der vorchristlichen Frauenfigur, eigentlich schon in einem neuen, in 'seinem' Zeitalter des Glaubens - einem luterisch geprägten versteht sich, einem, in dem unter der angenommenen Schirmherrschaft eines "ewig gütig/en/ Gott/es/" jede Idee von erhabener Gelassenheit vergessen und die "Papisten" zu "teuffels kinder/n/" degradiert werden. Ziel des in deutscher Sprache gehaltenen Vortrages wird sein, diese zwei differenten Gottesbilder aus einer historisch-funktionstheoretischen Perspektive *en détail* herauszuarbeiten.

Mladen Parlov

Catholic Theology Faculty, Split

THE CHURCH OF MARULIĆ'S TIME AND MARULIĆ'S CHURCH

At the transition from the fifteenth to the sixteenth century, the Church was deep in crisis, a crisis that encompassed all its layers, the hierarchy, the orders, and the ordinary believer. It seems that in the whole history of the Church there was no sorer a period than that in which our Marko Marulić lived (1450-1524). This is the period between Pope Nicholas V and Adrian VI, a period in which popes like Alexander VI (1492-1503) and Leo X (1503-1521) appeared. Scandals and abuses connected with the popes, not to mention other senior and junior clerics, were so numerous that it seemed that the end of the world had come. About 1500, indeed, the end of the world was actually expected, and immorality and the abuse of ecclesiastical position were a sign that the end was closer. The moral backsliding weakened the authority and influence of the Church in public life, and in consequence the feeling of faith and piety among many of the communicants.

From many quarters came voices demanding *renovatio*, the reform of the Church in its head and its limbs. One of the many who not only longed for the renovation of the Church but also was active in carrying it out was Marko Marulić. In his life and his works he can be numbered among the not exactly abundant factors who preceded and prepared the way for the great reformation of the Church that took place after the Council of Trent (1545-1563).

In spite of all the human abuses that he saw in it, for Marulić the Church was the work of God: it was divine and human, heavenly and earthly, eternal and temporal. The firmest rock that the Church was built on was Jesus Christ himself, the head of the Church and its founder. He, God and man, was a warrant that the Church would last until the end of the world and that no power, human or diabolic, could overturn it, however hard it tried.

Marulić was not a member of the ecclesiastical hierarchy. He was an ordinary believer, in today's terms, a layman. However, in his writings Marulić did present himself as *vir ecclesiasticus*, a man of the church, who, at the time when even the popes were not up to their task, came out in the defence and dissemination of the faith and the defence of the mission of the Church and its supernatural origin. In everything that he wrote, proposed and championed, he shows that he wanted to remain faithful to the teachings of the Church, and did not wish to state anything not approved by the official doctrine of the Church. Not primarily from fear of censorship, but from the belief that the Church was a thing of God, that to which Jesus Christ, the one Truth, had confided the teaching of the truth and the spreading of the gospel. Marulić deliberately put himself at the service of the spreading of this truth.

Reacting to the distorted Christianity eroded by immorality, many of the humanists of Marulić's times went looking for some other wisdom. They took delight in the riches of the literature of antiquity, found teachers of wisdoms in other religions, endeavouring to reconcile them with Christianity. In short, abandoning the study of the Church, they no longer knew what to do with Christ, who became just one more in a line of teachers of wisdom and morality.

Marulić, layman and Christian Humanist, never, on the other hand, abandoned the doctrine of the Church. He presented himself as an unshakeable believer who served the dissemination of the faith and the renovation of the Church. His works, accepted and happily read by generations of believers, particularly by the Religious, were part of the pre-Counter-Reformation renewal, and prepared the ground for the Council of Trent.

Cvijeta Pavlović
Faculty of Philosophy, Zagreb
THE IDYLIC PARADIGMS OF MARULIĆ'S *SUSANNA*

There are three books in which Marulić relates in verse events of the Old Testament: *Judith*, *Susanna* and *Davidiad*. Little has been written about *Susanna*, and what there has is mainly in connection with *Judith*, it being looked at as a minor *Judith*, an intermezzo between *Judith* and *The Davidiad*. Instead of an epic, *Susanna* is a versified Bible story, a narrative poem on a smaller scale, a Biblical paragraph, a little thriller about Joachim's lovely wife, from a short episode in the life of the prophet Daniel. The narrative and compositional premises of the epic for *Susanna* to be assigned a clear poetic and generic position are missing. But this does not mean that *Susanna* lets down poetic standards. Marulić has put a good deal of lyrical sensitivity into the poem, and in the particular ending shows us that we have to understand it as something different from the books of the church that he knew well and were his great inspiration (Old Testament, Thomas à Kempis, Petrus Riga et al.).

Susanna shows the author's typical characteristics at several levels. There are four major poetic decorations, which show that the author was conscious at each moment of his departures from the Biblical narrative for poetical purposes, for the literary modernisation of the religious theme, some kind of up-dating of the narrative rut. Connotations with the *galant*, and Petrarchan stylisations of women appear; there are mythological associations in the manner of the enumerative catalogue of Humanist origin, and the author's fondness for humour, inserts and stylistic references. Within the framework of the coordinates set by the Bible, the narrator wants to communicate with the reader. The best part of *Susanna* is the description of the garden, in which the surrounds of the protagonists' place of residence are made concrete. Here Marulić follows the paradigms of the idyll, and puts that commonplace, the *locus amoenus*, into the local setting of the marvellous gardens of Split. From the short reference in the Bible, the author produces poetically sensitive verses that reveal great capacities for lyrical creation. It is clear that the author orients himself according to the Renaissance Utopian longing for Eden, but his amplification is a living and inspired evocation, which complements the erotic signal, creating a key node in the poem.

Nikša Petrić
Hvar
MARULIĆ AND PRIBOJEVIĆ

"In Dalmatia in our times another light has shined, Marko Marulić, who has composed many a tome of Christian piety."

A year after Marulić's death, Pribojević thus ecstatically expresses his respect for the Renaissance bard when, mentioning Split, he emphasises the fact that it is the birthplace of Marko Marulić. In a speech made in the Dominican monastery in Hvar in 1525 and published in his book in 1532, the Hvar Dominican Vinko Pribojević was the first in Croatian cultural history to denote the literary importance of Marko Marulić. In his work, Pribojević cites two works of Marulić in historical context: *Vita divi Hieronymi* and *Regum Dalmatiae et Croatiae gesta*, both of them unpublished, which he knew at first hand. I believe that Marulić and Pribojević knew each other.

Pribojević was a friend of Marulić's friend Toma Nijer, who taught grammar in Hvar from 1487 to 1491, and who dedicated to Pribojević a poem put as an epigraph to his work, 1532.

In 1510 Pribojević was teacher at the College in the Monastery of S. Maria Novella in Florence. In 1515 the chapter granted Pribojević and Dominik Buća doctorates in theology, which would suggest that the two of them were friends and peers. Buća is mentioned in spring 1521 in the Dominican monastery in Stari Grad, Hvar, and in the same year, together with Pribojević, he was engaged in investigating the case of the Prior of Senj.

In 1522 Marulić wrote his epistle against the Turks to Adrian VI at the urging of Dominik Buća, to whom he dedicated it, and whose sermons he enjoyed hearing, as he himself says.

And of course, Pribojević was also in the Dominican and cultural circle in the neighbourhood, which manifests the substantiality of the Renaissance cultural atmosphere of Dalmatia.

Zlatko Posavac

Institute for Philosophy, Zagreb

PLATONIC COMPONENTS IN MARULIĆ'S CONCEPTION OF ART

Recent research has shown that no approach to Marulić's oeuvre can any longer be reduced to various levels and kinds of interpretation of his poems and prose works, whether in Croatian or in Latin. There is a need to make a clearer identification of his historical position in accord with the essential, or characteristic, features of the epoch he belonged to and helped to create. And this in turn is impossible without a certain insight into his poetics understood as conscious theoretical reflections, which then actually entails comprehending Marulić's aesthetic viewpoints, which cannot be grasped without knowledge of their intellectual or philosophical ground. The *Dialogue about Hercules*, a discussion between a (Latinist) poet and a theologian, has to be understood as the main Marulićian text dealing with aesthetics. Marulić's point of view is presented not by the poet but the theologian, for his central aesthetic (!) category is truth, more precisely *veritas christiana*. The intellectual ground of this dialogue is though not just theological; it is possible hermeneutically to recognise Platonic features, partially Neo-Platonic, both in the very form of the dialogue and in some of the things it contains, which are confirmed by fragments from other Marulić writings, both in Croatian and in Latin.

Ružica Pšihistal

Faculty of Education, Osijek

THE RHETORICAL, ARGUMENTATIVE AND SEMANTIC ORGANISATION
OF MARULIĆ'S *PARABLES*

On the basis of research already done into Marulić's *Quinquaginta parabolae* (B. Glavičić, D. Šimundža, D. Novaković), in this work the research is directed towards the distinguishing, systematisation and description of Marulić's main rhetorical and argumentative procedures, and to the establishment of a model of the semantic organisation of his parables. From the standpoint of literary theory, first of all an attempt is made to problematise the question of whether Marulić's parables have the structure of the simile or that of the allegory. The analysis carried out shows that the parables can be divided into two main groups: one that would satisfy Julicher's criteria for the parable in the strict sense, in which it has a deliberate and thought out completeness and transparency of meaning at the diegetic level of the story itself, and a second in which the meaning of the parable is not exhausted only in the punch line, but goes on through a systematic establishment of equivalent meanings in its interpretation: at the level of characters, actions, states, happenings or entities concerned. While in group one parables the structure of the happenings and actions satisfy only the elementary demands of the story, in group two it is possible to see on the one hand an increasing complexity of narrative organisation and on the other hand the suppression of dynamic entities in the text for the benefit of the static entities: images, descriptions. In the latter group the meanings are borne by entities that are in advance categorised by their allegorical and metaphysical significances and have in themselves the value of signs, which need to be added to the overriding code of Christian doctrine. The distinction and description of fundamental semantic models, and their transformations, show at the same time the diversity of authorial intentions (for the simple people, for the religious), while the functional link between parable and interpretation is checked by an analysis of the range and manner of Marulić's procedures in interpretation, and the semantic levels that are made concrete in them.

Ante Stamać
Faculty of Philosophy, Zagreb
THE METAPHOR OF FIRE IN *JUDITH*

In *Judith* a perfect analogy of micro and macrostructure can be seen. One of the more important microstructural determinants is metaphor, or the principle of it. Just as in the whole of the poem, so in individual places it is possible to determine the recurrence of elements of phrase and lexis that bear out the meaning of the poem as a whole. One of these recurrent elements is the metaphor of fire. It appears first, not often but very functionally, as a metonym for the whole of the area of the road taken by the conquering army (known even today as “burnt land”), led by General Holofernes, who then takes on all the major senses of the lexical content of fire. He is aflame as a general, then as a myopic soldier flushed with transitory success, and in the end aflame with drunkenness and lust. At the highest moment of his metonymy of fire he encounters a woman representative of a city without water, Bethulia, represented by the heroine of the poem, Judith. In the paper through the method of lexical semantics the development of the metaphor of fire, flame, embers and other words that cover the semantic field of combustion is followed.

Gorana Stepanić
Faculty of Philosophy, Zagreb
CHARACTERISATION MODELS IN THE *DE INSTITUTIONE* AND *EVANGELISTARY*

The *De institutione* and the *Evangelistary* are texts that are to a great extent reader-oriented, calling upon the reader actively to carry out the instructions given in them. The pragmatic dimension expressed presupposes, so that the reader should really be won over, a great persuasive power in the text. This is achieved by various procedures, among which the most important are the exemplum, the quotation, the conclusion. One of the procedures, although not the most important, through which the author provides his statements with credibility and persuasiveness, is the characterisation of personae. Unlike the characters in a fictional narrative text, the final image of which the reader creates himself from indicators scattered strategically round the text, necessarily (because of the individuality of the act of reading) considering them independent of the author's conception, the characters of a moral and didactic work should be, for the correct understanding of a text, be intelligible in precisely the same way as the author and the world view he represents require. Does this go for Marulić's two works? This work, on a selection of Old and New Testament, positive and negative characters analyses the ways in which Marulić characterises his figures. Does he define them directly or show them through their words and actions? Does he show the thoughts of the characters? What grammatical forms are used to mention them in the text? Are there any formulae that go together with an individual character? What is the attitude towards the negative characters? How much does the scope and achievement of the characterisation correspond to the genre and economy of expression? These are just some of the questions that an attempt will be made to answer with the assistance of the tools of modern literary theory, thus throwing light on a hitherto inadequately studied aspect of the *Evangelistary* and *De institutione*.

Drago Šimundža
Split
THE AESTHETIC AND ETHICAL UNITY OF MARULIĆ'S WORKS

Marulić was a person who was broadly and diversely engaged in culture. He can be approached from several points of view, and his works can be divided into different genres and sub-genres, circles and areas. However, irrespective of the genre, area or theme, a certain basic

style can easily be observed. It is essentially determined by literary creativity and moral and theological engagement. He consciously builds upon an aesthetic and ethical unity, so that the poet and the moral philosopher, the writer and theologian speak as one.

This paper discusses precisely this. At the centre of it is a basic thesis, about the binary principle of Marulić's poetics: literary and aesthetic, and moral and theological. The inspirations are diverse, the motivation always one: moral and didactic. Thanks to this, Marulić's works are profoundly marked by both components. Naturally, the poetic more with the poetic, the learned part more with the moral and theological.

Mirko Tomasović
Faculty of Philosophy, Zagreb
MARULIĆ AND DANTE (NEW INFORMATION)

"Old" knowledge about the connection between the Croatian humanist and the Italian classic includes: Marulić possessed a biography of Dante, written by Boccaccio; he translated the introductory canto of *The Divine Comedy* into Latin; he paraphrased in the foreword to *Judith* Dante's distinction between poets of the vernacular and poets of Latin. However, to these facts should be added certain important statements and intertextual features established as a result of recent research. First and foremost is Marulić's "self-nomination" as the Dante of the Croatian language as stated in the letter to Jeronim Ćipiko in July 1501, as part of the joy he was expressing at having finished *Judith*. That he had read Dante's poem with care is shown by two examples of intertextual importance from his oeuvre: reminiscences in one of Marulić's Italian sonnets of the beasts of Canto I of *Inferno*; the similarities in the descriptions of hell in some of his works with those in Dante's visions. It can be concluded that Marko Marulić modelled himself literarily on the author of the *Divine Comedy* more than has been previously, and currently, stated, and that this modelling bears out his humanist position.

Vladimir Vratović
Zagreb
THE TEXTOLOGICAL METHOD OF VELJKO GORTAN - ON THE 25TH ANNIVERSARY
OF HIS CRITICAL EDITION OF MARULIĆ'S *DAVIDIAS*

In 1974, Veljko Gortan published a critical edition of Marulić's *Davidias* (Zagreb, JAZU; Hrvatski latinisti, Vol. 7) after the autograph in the National Library in Turin. A second edition followed in 1984, published in Split. However, two editions of the *Davidias* had preceded Gortan's: that of Josip Badalić, the real *editio princeps* of Marulić's epic (Zagreb, JAZU 1954), full of errors of reading, and the edition of Miroslav Marković, in Venezuela (Merida 1957), much better than Badalić's, but with nevertheless quite a number of errors in the reading. Gortan's edition outstrips them both in quality. Although Gortan had already published editions of Đurđević (1956) and Šižgorić (1966), this edition of Marulić, in terms of textological skill and aesthetic importance, was the crown of his philology.

Gortan's *Davidias* is distinguished by the completeness and marvellous precision of the reproduction of the autograph, the minimum number of unsolved or poorly solved cruxes, and by emendations that are completely acceptable.

The same edition includes Glavičić's Croatian translation in hexameters, parallel with the original. His extraordinary skill is seen not only in the philological reliability, textual faithfulness to the original and the strict transposition of the verses, but in the details of the lexical, syntactic and stylistic repertoires, as well as in the rhythmic and melodic values of the hexameters. Gortan's edition is at the very peak of contemporary Marulology, in which persistent and fundamental research, encouraging others in Croatia and the world at large, is being done by the extremely meritorious Mirko Tomasović.

The *Davidias* radiates the influences of the Latin text, both in the interrogation of linguistic and stylistic components within Marulić's oeuvre as a whole, and within the context of Latin writing in Croatia and elsewhere. The Croatian translation of the *Davidias* also has a very wide influence, particularly at the level of conclusions about the compositional dimensions of Marulić's epic, his units of allegory, metaphor and simile, and general stylistic and comparative relationships.

Andrea Zlatar
Faculty of Philosophy, Zagreb
ELEMENTS OF THE HAGIOGRAPHIC TRADITION IN MARULIĆ'S
DE INSTITUTIONE BENE VIVENDI

This paper will primarily consist of an analysis of the narrative structure of Marulić's *De institutione bene vivendi* from the aspect of the manner in which the purely narrative and the reflective parts are linked and connected. Special attention will be devoted to the relation between Marulić the author and Marulić the narrator and the narrative material taken over from some other narrative hand. The thematic analysis will deal with the layers of the Old Testament material, the doctrine of the New Testament, and hagiographic tradition, all of which are present in Marulić's *Instructions for a good life with examples*. Both the narrative and the thematic analysis will in principle be directed towards an identification of the elements of the medieval hagiographic tradition in Marulić's work, as well as to the level of narrative techniques and the level of the thematic layers adopted.

Slavomir Drinković: spomenik Marka Marulića (maketa)

IZDANJA U POVODU 550. OBLJETNICE ROĐENJA MARKA MARULIĆA

DOSAD NEOBJAVLJENA MARULIĆEVA DJELA I NJIHOVI PRIJEVODI

Marko Marulić: *Glasgowski stihovi*, priredio i preveo Darko Novaković, Matica hrvatska, Zagreb 1999.

Marci Maruli Repertorium I - III (= Sabrana djela Marka Marulića, sv. 15-17), priredio Branimir Glavičić, Književni krug Split, Split 1998-2000.

POJEDINA DJELA

Na hrvatskom

Marko Marulić: *Judita* (s pretiskom drugog izdanja iz godine 1522), priredio i protumačio Milan Moguš, pogovor Josip Vončina, Matica hrvatska, Zagreb 1998.

Marko Marulić: *Suzana*, bibliofilsko izdanje, priredio Mirko Tomasović, Ceres, Zagreb 2000.

Marko Marulić: *Judita*, na suvremeni hrvatski jezik preveo Marko Grčić, Matica hrvatska, Zagreb 2000.

U prijevodu na strane jezike

Marko Marulić: *Judit*, fordította Lökös István. Eötvös Jozsef Könyvkiadó, Budapest 1999.

IZBORI IZ DJELA

Na hrvatskom

Marko Marulić: *Antologija*, priredio Mirko Tomasović, Konzor, Zagreb 2000.

Marko Marulić: *Svarb muke Isukarstove*, priredio: Mirko Tomasović; izbor djela Marulićevih suvremenika hrvatskih slikara, kipara, klesara i rezbara: Stjepan Šešelj i Hrvoje Šercar. Neretvanska riznica umjetnina i inih vrijednosti, Opuzen - Naro-naklada d.o.o. - HKZ-Hrvatsko slovo, d.o.o., Zagreb - Opuzen 2000.

Marko Marulić: *Dubom do zvijezda*, izabrao i uredio Bratislav Lučin, Mozaik knjiga (*Biseri hrvatske književnosti*), Zagreb 2000.

U prijevodu na strane jezike

Most / The Bridge 1-4/1999. (*Dossier Marko Marulić / Dossier Split and the Croatian Mediterranean*, uredili Bratislav Lučin i Ivo Žanić), Društvo hrvatskih književnika, Zagreb 1999.

Marko Marulić (1450 - 1524), izbor iz djela, priredio Bratislav Lučin, na španjolski preveo Francisco Javier Juez Gálvez, Ediciones Clásicas, Madrid 2000.

ZNANSTVENA LITERATURA O MARULIĆU

Branko Jozić - Bratislav Lučin: *Bibliografija Marka Marulića. Prvi dio: tiskana djela (1477-1997)*, Književni krug Split - *Marulianum*, Split 1998.

Mirko Tomasović: *Marko Marulić Marul* (monografija), *Erasmus* Naklada - Književni krug Split - *Marulianum* - Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb - Split 1999.

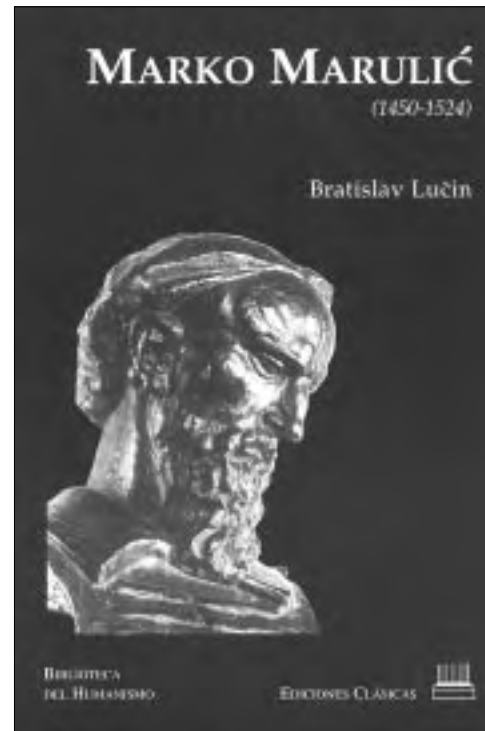
Colloquia Maruliana IX: Zbornik radova sa skupa *Marko Marulić, hrvatski pjesnik i katolički humanist: prijedlog za Europu trećeg tisućljeća* (Rim - Split 1998-1999), Papinsko vijeće za kulturu, KKS - *Marulianum*, Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima, Split - Rim 2000.

Mirko Tomasović: *Nove godine s Marulom*, Književni krug Split - *Marulianum*, Split 2000.

KATALOZI

Katalog izložbe *Umjetnost Marulićeva doba u Splitu*, Muzej grada Splita

Katalog izložbe *Marulićeve knjige i rukopisi*, Književni krug Split - *Marulianum*

SABRANA DJELA MARKA MARULIĆA

Izdavač: Književni krug Split

Urednički odbor (2000):

Glavni urednik: Branimir Glavičić

Rafo Bogišić, Josip Bratulić, Nenad Cambi, Ivo Frangeš, Šime Jurić,
Nikica Kolumbić, Bratislav Lučin, Milan Moguš, Darko Novaković,
Nedjeljka Paro, Drago Šimundža, Mirko Tomasović

Izišlo iz tiska:

Davidijada
Evangelistar I
Evangelistar II
Institucija I
Institucija II
Institucija III
Judita
Naslidovan'je
De humilitate
Starozavjetne ličnosti
Latinska manja djela I
Pisni razlike
Dijaloški i dramski tekstovi
B. Glavičić: *Marulićev latinski rječnik*
Repertorium I
Repertorium II
Repertorium III

U pripremi:

Latinski stihovi
Latinska manja djela II
Hrvatska proza
Incerta (djela pripisivana Maruliću)
M. Moguš: *Marulićev hrvatski rječnik*
Znanstveni prilozi o Maruliću

NAGRADA DANA HRVATSKE KNJIGE

P r a v i l n i k

Nagradu Dana hrvatske knjige dodjeljuje Društvo hrvatskih književnika - pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

Tri su nagrade: *“Judita”*, *“Davidias”*, *“Slavić”*

Nagrade su godišnje.

Nagrade se dodjeljuju u Splitu na Dan hrvatske knjige - 22. travnja tekuće godine.

“Judita” - Nagrada Dana hrvatske knjige za najbolju knjigu ili studiju o hrvatskoj književnoj baštini, a posebno o humanističko-renesansnoj.

“Davidias” - Nagrada Dana hrvatske knjige za najbolji prijevod djela iz hrvatske književne baštine na strane jezike ili za najbolju knjigu odnosno studiju inozemnog kroatista o hrvatskoj književnoj baštini.

“Slavić” - Nagrada Dana hrvatske knjige za najbolji autorski knjigom objavljeni prvenac.

Sva djela (prvotisak) koja se predlažu za nagrade moraju biti objavljena od 1. siječnja do 31. prosinca prethodne godine.

Nagrade se sastoje od novčanog dijela: *“Judita”* - 10.000 kuna, *“Davidias”* - 10.000 kuna, *“Slavić”* - 2.500 kuna i povelja.

Nagrade uručuju: ministar kulture Republike Hrvatske i predsjednik Društva hrvatskih književnika.

Gradonačelnik Splita sve nagrađenike daruje zlatnikom grada Splita.

Odluku o nagrađenim djelima odnosno o autorima nagrađenih djela donosi Povjerenstvo Nagrade Dana hrvatske knjige.

Upravni odbor Društva hrvatskih književnika imenuje Povjerenstvo Nagrade Dana hrvatske knjige - na rok od četiri godine.

Povjerenstvo je u radu i odlučivanju samostalno.

Povjerenstvo bira tajnika - na rok od četiri godine.

Tajnik organizira i vodi rad Povjerenstva te po potrebi, a obvezatno jednom godišnje, o radu Povjerenstva izvješćuje Upravni odbor Društva hrvatskih književnika i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.

Ako je djelo člana Povjerenstva među prijedlozima za nagradu, onda taj član ne sudjeluje u radu Povjerenstva prilikom glasovanja.

O svakoj nagradi odluka se donosi većinom glasova.

Kad je nagrađenik strani državljanin, o dodijeljenoj nagradi treba ga izvijestiti najmanje trideset dana prije same dodjele.

Povjerenstvo odlučuje i o autorima obrazloženja o nagradama.

Troškove rada Povjerenstva, novčane iznose nagrada, izradbu povelja, organizaciju dodjele nagrada i honorar autorima obrazloženja osigurava Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.

Sve navedene troškove Društvo hrvatskih književnika prijavljuje Ministarstvu kulture kao dio svoje redovne godišnje djelatnosti.

Povjerenstvo Nagrade Dana hrvatske knjige:

Josip Bratulić, Jakša Fiamengo, Branimir Glavičić, Bratislav Lučin,
Stanislav Marijanović, Tonko Maroević, Anđelko Novaković, Ante Stamać,
Josip Stipanov, Mirko Tomasović

Tajnik Povjerenstva Nagrade Dana hrvatske knjige:

Anđelko Novaković

NAGRADE DANA HRVATSKE KNJIGE

Do sada nagrađeni:

1997.

Judita	Pavao Pavličić (<i>Studije o Osmanu</i> , ZAZNOK, Zagreb 1996)
Davidias	István Lökös: (<i>A horvát irodalom története</i> , Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 1996)
Slavić	Maro Pitarević (<i>Harlekin</i> , Ceres, Zagreb 1996)

1998.

Judita	Branimir Glavičić (<i>Marulićev latinski rječnik</i> , Književni krug Split, 1996)
Davidias	Ján Jankovič (<i>Chorvátska literatúra v slovenskej kultúre I</i> , Ústv svetovej literatúry SAV, Bratislava 1997)
Slavić	Romeo Mihaljević (<i>Anđeoska konverzacija</i> , Mozaik knjiga, Zagreb 1997)

1999.

Judita	Radoslav Katičić (<i>Litterarum studia</i> , Matica hrvatska, Zagreb 1998)
Davidias	Joanna Rapacka (<i>Zaljubljen u vilu</i> , Književni krug Split, 1998)
Slavić	Ana Brnardić (<i>Pisaljka nekog mudraca</i> , SKUD "Ivan Goran Kovačić", Zagreb 1998)

U povodu Dana hrvatske knjige, a u sklopu *Marulićevih dana*, Društvo hrvatskih književnika je dodijelilo i dvije Zahvalnice:

Bratislavu Lučinu: za iznimni prinos u poučavanju hrvatske književne baštine; Zagreb - Split, 22. travnja 1998.

Mirku Tomasoviću: za iznimni prinos u poučavanju hrvatske književne baštine; Zagreb - Split, 22. travnja 1999.

U povodu proslave 550. obljetnice rođenja Marka Marulića i 500. obljetnice nastanka njegove *Jadite*, HNK Split i Književni krug Split - *Marulianum* raspisuju javni i anonimni

NATJEČAJ ZA SCENSKO DJELO

temeljeno na Marulićevim djelima i dokumentarnim podacima o njegovu životu.

1. OPĆI UVJETI

Natječaj raspisuju HNK Split i Književni krug Split - *Marulianum*.
Investitori natječaja jesu Grad Split i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.

2. UPUTE O VRSTI DJELA

Natječaj se raspisuje za savremeno scensko djelo, u rasponu od dramskog do kabaretskog teksta, temeljeno na izvornim Marulićevim djelima i na dokumentarnim podacima o Marulićeva životu. Moguće je kolažirati Marulićeve tekstove, samđ ili s autorskim umetcima i doslacima. Također, mogu se predvidjeti i glazbene točke (songovi i sl.).

3. PREPORUČENA LITERATURA

1. Marko Marulić: *Jadite*, Split 1988. (ili kasnija izdanja)
2. Marko Marulić: *Pisni razlika*, Split 1993.
3. Marko Marulić: *Djelaški i dramski tekstovi*, Split 1994.
4. Marko Marulić: *Epigrami* (preveo Darko Novaković), *Vjesac* br. 59, 4. travnja 1996. str. 15 (prvi dio); *Vjesac* br. 134, 22. travnja 1999., str. 19 (drugi dio)
5. Marko Marulić: *Aerologija* (prir. Mirko Tomasović), rukopis
6. Mirko Tomasović: *Marko Marulić Marul* (monografija), Zagreb - Split 1999.

Djela pod brojem 1, 2. i 3. mogu se nabaviti uz povlaštenu cijenu od ukupno 150,79 kuna kod nakladnika Književnog kruga Split, Bosanska 4/I, Split.

Djela pod brojem 4. i 5. svim će natjecateljima besplatno osigurati Književni krug Split u obliku fotokopija.

Djelo pod brojem 6. može se nabaviti uz povlaštenu cijenu od 175,00 kuna kod nakladnika *Erasmus* Naklada, Rakušina 4, Zagreb.

4. UPUTE ZA PRIJAVU

Rukopis djela za natječaj treba poslati u dva primjerka na adresu:

Književni krug Split - *Marulianum*

Ispod ure 3

HR-21000 Split

s naznakom: "Za natječaj Marka Marulića".

Rukopis treba potpisati autorskom šifrom; u posebnoj, zarvorenjoj omotnici treba uz šifru ispisati ime, prezime, adresu i telefonski broj autora.

5. ROKOVI

Rok za predaju rukopisa jest 15. travnja 2000.

Ocjenjivački sud završit će svoj rad do 1. lipnja 2000. a rezultate će objaviti u tisku u najkraćem roku.

6. NAGRADE

Prva nagrada (izvedbena i novčana):

Nagrađeno djelo izvest će se u sklopu proslave 500. obljetnice *Jadite* u travnju 2001.

Autoru pripada novčana nagrada od 30.000,00 kuna

Druga nagrada (samo novčana):

Autoru pripada novčana nagrada u iznosu od 20.000,00 kuna

Oba nagrađena rada tiskar će se, uz privolu autora, u časopisu *Mogućnosti* tijekom 2001. godine.

7. OCJENJIVAČKI SUD

Predsjednica: Mami Gotovac

Članovi: Ivica Buljan, mr. Bratislav Lučin, dr. Tonko Maroević, prof. dr. Mirko Tomasović

The image shows a page from a musical score for an opera. At the top left, the tempo is marked 'T=90 min.' and 'v'. The score is divided into two systems.

First System:

- Top Staff:** Treble clef, containing the vocal line with lyrics 'G.C. >'. It starts with a 'v' dynamic marking.
- Second Staff (T):** Tenor vocal line, treble clef, starting with 'ff' and 'rit.' markings. Lyrics: 'Ca na Ca na Ca na Ca na Ca na Ca na Ca na'. It includes the instruction 'ritac...'. A '12' marking is present above the staff.
- Third Staff (A):** Alto vocal line, treble clef, starting with 'ff' and 'rit.' markings. Lyrics: 'Ca na Ca na Ca na Ca na Ca na Ca na Ca na'. It also includes the instruction 'ritac...'. A '12' marking is present above the staff.

Second System (Instrumental):

- Violins I (Vn I):** Treble clef, starting with 'ff' and 'rit.' markings.
- Violins II (Vn II):** Treble clef, starting with 'ff' and 'rit.' markings.
- Violas (Vc):** Treble clef, starting with 'ff' and 'rit.' markings.
- Cellists (Cb):** Bass clef, starting with 'ff' and 'rit.' markings.

Frano Parać: *Judita* (opera), izvadak iz partiture

SADRŽAJ

KALENDAR PROSLAVE 550. OBLJETNICE ROĐENJA MARKA MARULIĆA, GODINE 2000.	5
MEDUNARODNI ZNANSTVENI SKUP <i>MARKO MARULIĆ</i> , <i>EUROPSKI HUMANIST</i> - RASPORED IZLAGANJA	10
SAŽETCI	13
PODATCI O SUDIONICIMA ZNANSTVENOGA SKUPA	33
INTERNATIONAL CONFERENCE <i>MARKO MARULIĆ</i> , <i>EUROPEAN HUMANIST</i> - SCHEDULE OF PAPERS	40
ABSTRACTS	43
IZDANJA U POVODU 550. OBLJETNICE ROĐENJA MARKA MARULIĆA	62
SABRANA DJELA MARKA MARULIĆA	64
NAGRADA DANA HRVATSKE KNJIGE	65

MARCO MAIMIO MAGNO
PATRIS VITAE CANDORE
NOBILITATE AC DOCTRINA
PRAECLARO PATRI
EIVSDEM NOMINIS
OPTIME MERITO ALEXANDER
MARIVS ET FRATRES MONUMENTUM
TVM INSTAVRABVNT

*Zuizdami meu sfimi = chacho syá Daniça,
Tachot meu múdrimi = i memu protica.*

*Proslavu 550. obljetnice Marulićeva rođenja
novčanom su potporom pomogli:*

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske
Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske
Županija splitsko - dalmatinska
Poglavarstvo grada Splita

Zabvaljujemo na pomoći sljedećim ustanovama:

Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb
Hotel Marjan, Split
SINE-ST, Split
Državni arhiv Split
Dalmacijapapir, Split
KRON, Split
Croatia Airlines, Zagreb
Varaždinska banka, Varaždin

Izdavač:

Književni krug Split - *Marulianum*
Ispod ure 3, Split

Za izdavača:

Nenad Cambi

Ovu knjižicu uredili:

Branko Jozić i Bratislav Lučin

Design:

Duje Šilović

Autor logotipa:

Boris Ljubičić

Skulptura Marka Marulića na koricama:

Vlade Radas
(foto: Ante Verzotti)

Prijevod na engleski:

Graham McMaster

Tisak:

Dalmacijapapir - Split

Naklada:

500 primjeraka